

Post hanc uictoriã Adranitæ referatis portis Timoleonẽ summo cū honore susceperunt. Ceteræ etiã ciuitates libèrius Timoleoni sese dederunt. MamerCUS simul Catania tyrãnus cū Timoleõe societate fecit. Dionysius aut, audita Ictes profugatiõe, et Timoleonis uirtute, arcẽ ei potius, quã Ictes tradere deliberauit. Et propterea misit Adranum ad Timoleonem legatus, si salutis fidem sibi daret, arcem, supellectilem, & quicquid bello usui esse potest, cum magno equorum numero, & militum duobus millibus, & telorum multitudine, atq; cum uniuersa machinarũ mole, obtulisse daturum. Tanta enim armorum copia Syracusana erat in arce, ut ex ea septuaginta hominum millia potuisset armari. Timoleon itaque arce, omnibusq; potitus, Dionysium ex Sicilia Corinthum trãsmisit. Qui paulo antè tyrannus, tunc quidẽ Corinthi in myropolio sedit, & cum mulierculis obsonia condentibus altercari solitus est. Timoleon autem hac tam bona usus fortuna, intra quinquaginta dies, quibus in Siciliam traiecit, Syracusarum arce potitus est. Ictes uerò deinceps omni conatu arcem obsedit, & ne

Ictes in-
duos Adranum misit, ut per insidias Timoleonem tollerent. Age-
baribi tum forte cum Adranitis sacra Timoleon, cum satellium
alter, unum ex Timoleonis socijs stricto ense transfodit, & pro-
pitius in altissimam petra quæ ibi erat euasit: alter amplexum aram
cum cuncta diciturum se pollicitus, ueniam si exoraret eam impetra-
uit, Ictes arcana referauit. Trabantibus interim plerisq; eum, qui
petram ascenderat, nemini ille exclamant inuiriã fecisse se, ue-
riũ hominem occidisse, qui patrem suum apud Leontinos neca-
uisset. Quæ res, cum multorum testimonio esset comprobata, ho-
minem Corinthij decẽ minis donauerunt: quoniam Timoleonis nu-
men ueneratus, eadem quã antea animo destinaisset, ad priuatã po-
stea causam conuertisset. Hinc Timoleonem ut pum sanctumq; ui-
rum dijs propitiantibus coluerunt. Ictes autem animaduertens si-
bi nihil ex sententia successisse, inita cum Cartaginensibus so-
cietate, Magonem ducem acceffit. Qui centum & quinquagin-

ta nauibus portum occupans, cum sexaginta millibus militum Sy-
racusas ingressus, in urbe castra posuit. Erãt Corinthij, qui arcem
tuebantur, in maxima uictus angustia: & nisi Timoleon ex Cata-
nania paruis nauiculis clam aliquando uictũ suppeditasset, ad dedi-
tionem uenissent. Quod cum Ictes & Mago intellexissent, rati
posse Catania adipisci, sumptis qui uirtute bellica ceteris præsta-
re uidebantur, ac solutis ex portu nauib. Catania petierunt. Tum
Neon Corinthius Syracusanae arci qui præerat, uident hostes in
ciuitate tuenda segniter agere, eruptione in urbẽ facta, alios truci-
dauit, alios fugauit, alios ad deditiõe compulit, atq; ciuitatis par-
tem, quam Acradinam uocãt frumento, et rebus omnibus affluen-
tem, in suam potestatem redegit, muroq; eam circundans arce ad-
iunxit. Interea Timoleon noua suscipiens e Corintho præsidia,
structis ordinib. cum quatuor militũ millib. Syracusas ire prope-
rabat. Mago huius rei certior factus, tanta formidine trepidauit,
ut spretis Ictes precib. in Libya cum uniuersa classe turpiter aufu-
geret. Timoleon audita Magonis fuga, hominis pusillanimitate de-
ridens, copias urbi propius admoit. Ictes autem tristis abitione
Magonis, tum etiã Timoleonis aduentũ reformidans, securus sibi
futurum existimabat urbem relinquere, quã fortune uicistudi-
nem solus experiri. Fugiente igitur Ictes, Timoleõ urbem adeptus
est, & arcem illam mirabilem munitissimãq; cum tyrannorum æ-
dibus atq; monumentis, tanquam tyrannidis receptaculum, solo æ-
quari fecit, statumq; popularem induxit, ac forũ quo iura diceren-
tur erexit. urbẽ deinde miseratus, cuius propter crebra bella &
tyrannorum oppressiones uacuum, ut habitatoribus repletur,
Corinthijs scripsit, ut ex Græcia Syracusas coloniam mitteret.
Ipsẽq; interea accitis ex Sicilia & Italia exulibus, & omnibus Sy-
racusis agere uolentibus (fuer enim ad sexaginta hominum mil-
lia) urbẽ incolis repleuit. Quo tempore etiã Corinthijs ad de-
cem millia ciuium uenerunt. Constituta sic urbe Syracusana, de-
siderans Timoleon uniuersam Siciliã a tyrannib. liberare, tum
primum Ictem apud Leontinos priuatẽ uiuere coegit. Leptinumq;

Syracuse re-
cepte.

qui Apolloniam & oppida multa per tyrannidem occuparat, deui-
 Etum, exportari Corinthum iussit. Dimarchum atque Dimar-
 tum aduersus Carthaginenses misit. Qui cum multas ciuitates
 iam ab eis deficere coegissent, Timoleoni nunciant, Carthaginen-
 ses cum septuaginta millibus militum, tremibus ducentis, & cum
 nauibus pluribus aduersus Siculos esse breui nauigaturos. Timo-
 leone hoc nuncio ad expeditionem & defensionem se accelerante,
 Syracusani ob tantam copiarum multitudinem, non solum trepidi, uerum
 exanimis facti, Timoleonem detestabantur quasi mente captum:
 qui cum quinq; millibus militum, & equitibus mille, contra septu-
 ginta armatorum millia cōcurrere tentaret. Timoleon autem ani-
 mo semper alacriore, militum animos ad uictoriam mirabiliter in-
 cendebat. Quibus feruentibus, ad Crimesium fluuium, quo Car-
 thaginenses uenturos audierat, exercitum direxit. Et arrepto col-
 le anni cōtermino, castra locauit. Dum autem haec agerentur, ho-
 stium copiae fluuium attingisse iam uisae sunt. Erant exercitus du-
 ces Hadrubal & Bomilcar. quibus fluuium tranare properanti-
 bus Timoleon Dimarchum quidem iussit ut sumptis militibus, an-
 tequam uniuersa multitudo transiret, in hostes audacter irrueret, il-
 losq; transeuntes distin-aret. Ipse autem colle descendens, instru-
 ctis cornibus, & terribiliori uoce quam alius usquam usus esset: in-
 tonans, suis signum dedit, atq; a fronte, & lateribusq; tanto impe-
 tu Carthaginenses tum armis tum longioribus scutis, ac uestimēto-
 rum sinu impeditos pulsauit, ut caesis decem millibus reliquos in
 fugam uerteret. Fugatis igitur hostibus, castris etiā paulo post poti-
 tus est. In quibus mira auri & argenti uis reperta est, adeo ut de reli-
 qua supellectile mentio non haberetur. Nam ex captiuis in medium
 relatis, quinq; millia suere. currus autem ducenti capti, thoraces
 auro argenteq; praestantissimi mille, scutorum decem millia pro Ti-
 moleonis tentorio, ad nobile spectaculum suspensa erūt. Timoleon
 autem, quicquid armorum praestantiorum habere potuit, cum ui-
 ctoriae literis Corinthum transmisit. His igitur peractis Syracu-
 sas rediens, milites mille, qui ab eo ante praelium secesserant, e Si-
 cilia

Timoleo-
 nis uicto-
 ria.

ecilia eiecit. Interea Ictes & Mamerus Cataniae tyrannus formi-
 dantes a Timoleone eijci, cum Carthaginensibus foedera iunxe-
 runt. Hisq; temporibus Messena ciuitas trucidato Timoleonis praes-
 sidio, contra eum unanimiter coniuurat. Ipse autem, qui deorum
 benevolentiam erga se non minus in aduersis, quam prosperis pro-
 baret, nihil ijs mutationibus territus, in Calabros castra mouit.
 Ictes eum parufaciens, tanquam paruū munitionum exercitum, popu-
 lato prius Syracusanorum agro, eum in Calabria persequutus est.
 Hoc audito, Timoleonis duces, mirabiliter in Ictem incensis sunt,
 & unusquisq; primam sibi aciem in confligendo flagitauit. Cumq;
 moram non paterentur, transmissis Damira fluuium, impetu et rabie
 debacchati in hostes irruerunt. Qui cum impetu non sustinerent,
 terga dederunt. Quorum cum ad mille cecidissent, Timoleo aduersus
 Leontinos exercitum duxit. Quibus expugnatis, Ictem, & filium
 eius, uirum bellicosissimum, ac Euthimum, uiuos cepit. Illos autem
 tanquam proditores & tyrannos cruci affixit, tertium hunc pro-
 pter execrationem in Corinthios simplici morte puniuit. Inde con-
 tra Mamerum copias ducens, eum apud Cataniam fudit: atq; ex-
 illis quos Carthaginenses in auxilium miserant, ad duo millia truci-
 dauit. Catania mox per deditorem accepta, Mamerus Messenam
 ad Hipponem tyrannum transiit. Quem insccutus Timoleon, ur-
 bem obsedit. Hinc paulo post Hipponem cum filijs fugientem, mili-
 tes ceperunt, interfeceruntq;. Mamerus etiam exemplo praedomi-
 nis penas dedit. His compositis rebus, Timoleon Siciliam insulam
 continuus bellis incultam & horridam composuit: atq; Agrigenti-
 tum et Gelam nobilissimas urbes, & Carthaginensibus fere deso-
 latis habitatoribus repleuit, & tanta comitate ac charitate insu-
 lam pacauit, ut nihil in uniuersa provincia bene se habere uideret-
 tur, nisi Timoleonis consilio & auctoritate sic dispositum fuisset.
 Syracusas ultimò reuersus, ciues hortatus est, ut eam pulcherrimam
 rempub. quam modo conformasset, concordēs custodirent.
 Ipseq; deposita monarchia, aedes habitauit, quas ei populus Syra-
 cusanus tanquam bene merito, dono dederat. Et accessita e Co-
 rintho

Leontini
 expugnati.

Sicilia lib-
 tati red-
 dita.

rintho uxore, cum filijs in pulcherrimo agro, à Syracusanis etiam dono accepto, ocioſe iuixit. Cecidit autem in oculorum ualitudinem. Ex quo captus lumine, geſtorum à ſe memoria laetus, libenter ruri ſe continebat. Laphiſtius uerò & Demanetus populi auram uenantes, criminationibus eum notare conabantur. Ipſe populo contra Laphiſtium tumultuanti, ſe oppoſuit. aſſerens, non alia de cauſa tot labores et pericula ſe adiiſſe, niſi ut Syracuſanis ſuis legib. libere uti liceret. Demaneto aut̄ ita reſpōdit: Dijs gratias ago ubi Syracuſanos in libertate cōſtitutos eſſe uideo. In tāta igitur ueneratiōe habebatur, ut quotieſcūq; res ardua et grauis urbē ſollicitaret, Timoleonem tanquam Apollinis oraculum ſemper Syracuſani conſulerent. Et cum per forum in lectica ad theatrum uerberetur, omnes eum proteſtorē, & patriæ patrem ſalutabant, ac huiusmodi laudibus proſequebantur. In tali itaq; reuerentia conſtitutus, naturæ conceſſit. Syracuſani merore affecti, ei in foro nobile poſuerunt monumentum: ac ibi quanto honore & frequentia fieri potuit. ipſius cineres repoſuere. hoc per præconem diuulgato. Syracuſanus populus Timoleonis funus ducētis minis honeſtauit. Muſica quoq;, equeſtria ac gymnastica certamina in eius decus idem populus inſtituit, quoniam expulſis è Sicilia tyrannis & barbaris, urbes bonis legibus reſtituiſſet, ac uniuersam inſulam in ueterem reuocafſet libertatem.

P A V L V S A E M I L I V S.

A V L O Aemilio pater fuit L. Paulus, qui in Cænenſi clade interemptus occubuit, & à M. Aemilio originē traxit, eius nominis in familia primo, ob linguæ lepidiſſimam, quam Græci αἰμαδία dicūt. Is igitur de quo iam ſermonē habemus, ætate florētē, non in orādīs cauſis, nō in ſalutandis preſentandisq; hominibus elaborauit: uerū ſibi fortitudinis et integritatis gloriam comparare ſtudiit. Ex quo ædilitatē petens, duodecim cōpetitoribus prælatuſ eſt: moxq; augur factus, ſic ueterū diſciplinam circa diuina obſeruaui, ut plane oſtenderit eſſe auguratum inter ſuper-

mos

mos magiſtratus connumerandum. Quippe ſumma peritia & ſtudio cuncta moderabatur. hinc ueluti ſacrorum ſacerdos, & morum dux atq; exemplar à ciuib. habebatur. Fuit propterea ad bellum, quod in Heſperia ortum erat, miſſus, cum duodecim ſecuribus, ut eius imperio conſularis eſſet autoritas. In quo bis ſignis colatis, hoſtes ſuperauit, & ad triginta hominum millibus cæſis, urbes circiter ducentas quinquaginta in deditiōem recepit. Et pacata prouincia, nec aſſe quidem ditior reuerſus eſt. Non enim pecuniarum cupiditate torquebatur, ſed liberalis erat. Vnde cum uxoriſ dos reddenda eſſet, patrimonium uix ſuffecit. Fuit Papyria uxor, conſulari patre nata, fœcunda ac modeſta quidem, quam demum non manifeſtata ratione, repudiauit. Et cum ab amicis argueretur, quod formoſam illam, nobilem, modeſtam, & fœcundam dimitteret, Aemilius calceum oſtendens, inquit: Non ne pulcher eſt calceus iſte? non ne nouus? tamē qua in parte pedem meū diſtorqueat neſciis. Quare aliam ducens uxore, duos ex ea filios habuit. Conſul deinde factus, bellum geſit aduerſus Ligures, et cum octo millibus militum triginta hoſtium millia proſtigauit, intraq; mœnia compulſit. Verū ſpem optimam humanitatis præ ſe ferens, Ligures ad deditiōnem allexit, adeo ut naues & oppida ei dederint: quos nullo iniuriarū genere affecti, præterquam quod urbium mœnia demolitus eſt. Nihil enim in primo cōſulatu hoc dignus egit. Interiecto tempore, conſulatū ſapienter petijt, et non reſpondentibus, ſuffragijs, quaſi ſpretus, augurij tantū et erudiendis filijs incubuit. Quibus (præter Romanam diſciplinā, & Græcas artes, quas eos docuit) grammatici, ſophiſtæ, rhetores, poëtæ, pictores, equorū, canum, uenationumq; magiſtri iugiter aſidebāt. Gerente autem Romano populo aduerſus Perſem Macedoniæ Regem bellum, cum Aemilio præſtantior haberetur nemo, ſumma totius populi ſpe atq; leuitia, id prius muneris detrectās, deductus fuit, conſul contra Perſem deſignatus. Qui dum domum reuertere, magna ciuium Lepidū puel ductus caterua, filiolam collachrymantē offendit. Cauſam ſciſcitanti puella reſpondit: Perſes mortuus eſt (id enim catuli nomen erat)

Timoleonis interitus.

Aemilij nomen.

erat) tum subridens Aemilius : Accipio (inquit) omen filia, dij bene uertant. Moris erat, ut designati consules populo gratificarentur. Aemilius ergo uocata concione, inquit: Ipse quod primum ego consulatum petij, meo tum debito feci satis: nunc quia petere populo minus hoc oboeo, gratias non agam. uerum si cui bellum hoc melius committi potest non egerè fero. Si autem mihi fidem habetis uni maxime, dicto audientes militaria munia suscipite. Nam si imperatori uos creditis imperaturos, stultè credidit. Hæc uerba autoritatis plurimum ei attulere. Erat autem bellum anceps ac periculosum, cum propter hostijs potentiam, tum quia duces & exercitus & Romanorum classes, per superiora tempora contriuerat. Quippe P. Licinium Macedoniam uix ingressum, equestri certamine, duobus millibus & quingentis Romanorum trucidatis, & sexcentis captis, superauit. Rursum apud Oreum ex insperato Romanorum stationes aggressus, naues multas excepit. Hostilium etiam per Thessaliam irumpentem, contriuit. Cumq; superiora hæc miles animo meditaretur, Aemilij prudentie, promptitudinique confisus, tanta spe ad bellum duci contendebat, quanta si iudiciorum sibi nusquam cerneret desitutam. Nauigant itaque ad Macedoniam uersus talem hostem Aemilius, eum que sub Olympo monte ante naturam que munito, cum quatuor equitum millibus, peditum quadraginta millibus considerare cognouit. Aemilius autem non procul ab eodem est castrametatus. Et quietem aliquot agens dies, urgenti cura angebatur, quoniam nec hostem aggredi, nec ad bellum procurare poterat. Attamen omnibus agitata, una duntaxat uiam, per quam ad hostium castra perumpi posset, inuenit. Eacrat per Pythium & Perrhæbiam ascensu terribilis & asperissimas deniq; custodia carebat. Quod cum indices retulissent, Scipio Nasica, deinde Fabius, maior inter Aemilij filios, prouinciam suscepere. Et cum octo militum millibus Latini nominis, nocte inter tempesta proficiscentes, sub ipsum Pythium confederunt. Fertur Olympi altitudo. Sane Olympi montis altitudo supra decem attolli stadia. Cum hæc

hæc per transfugam Perseo nunciaretur, Milonem cum duodecim militum millibus (ut Romanis adiutum impediret) emisit. Hos autem Nasica desides & incertos offendens, ensibus non pepercit; uerum eos trucidando ad regis usq; castra insecutus est. Perses quod tunc trepidantis animi fuit, retrorsum castra mouit. Ab amicis autem paulum confirmatus, opportuna loca et duces deligens, ad pugnam se parauit. Aemilius ubi cum Nasica se coniunxit, uersus hostem properans, conspecto regis exercitu ad pugnam parato, instructa acie, aduersarijs pugnandi spem dedit. interim castra munire, nullum iacere iussit, quoad paulatim intra uallum suos omnes recepit. Postera uero die Aemilius peractis sacris acie instrui iussit. Sed solis declinationem expectans, ne iubar suorum aciem hebetaret, tempus terebat, si forte ab hostibus initiu pugnae oriretur. tandem siue per fugam cuiusdam effrenis equi, seu quod milites à pabulatu redeuntes à Thracibus premerentur, ita utriq; contigit, ut pugnare coacti sint. Perses autem primo ordine Thracas collocarat, homines proceris corporibus, lucentibus scutis & oreis armatos, graues ensibus. Post hos erant milites conducti, uarijs muniti telis. Tertium erat Macedonum electorum agmen, qui auratis armis, rutilantibus scutis, sagisq; campum splendore, colles & æthera clamoribus replebant. Isti tanta audacia sarissas in Romanorum clypeos adigebant, ut nonnunquam reticulis peluis, ut omnes uel Romanas acies propellerent. Aemilius hoc tam ingentis robore stupefactus, spem uultu referebat, et admodum lætus, sine casu sibi thoraciq; pugnantes hortabatur. Perses autem dum utriq; acriter pugnaretur, seu timore, seu sacrificij simulatione, aut quod ab equo calce percussus erat, pridie aciem reliquit. Romani aduersus pbalangè acriter resistentes, gladijs cominus amitebantur. Graue erat utriq; certamen, grauiusq; discrimen, dum tela, dum sacra uolarent: sarissas etiam nec clypei, nec thoraces retinere potuerunt. Ita factum est, ut acie prima Romanorum confecta, secunda parumper pedem retulerit. Ferunt Aemilium præ dolore sibi ue-

tua uoce prædicabatur. Sic ab omnib. summe laudatus, è terris abijs.

A G I S.

AGIDE ex Eudamidū familia Lacedæmonijs im-
perante, peruenit etiam in ius regni, societatemq;
Leonidas Cleonimi filius. Hic quia satraparū au-
las frequentarat, longe ab aliorum ciuū mori-
bus differebat, & propterea neq; Græcorū mo-

res, neq; leges seruabat. uerum licētiosius imperās, fastu quodā do-
minabatur. Agis autē nō solū Leonidā, sed etiā omnes qui ab Agefi-
lao hucusq; regnarūt: animi nobilitate, modestia, et prudētia supera-
uit. Non enim X X attigerat annū, quando uoluptates penitus ab-
horruit: et adeo cultui aduerſatus est, ut quāuis forma plurimū uo-
leret, tamē ornatū omnē effugeret, neq; balneis lauatoribusq; epu-
lis delectaretur, Laconicā uēdētē consuetudinē semper accusans,
et dicere solitus, Malle se regem non esse, q̄ pristinos mores anti-
quasq; leges in patriā non reuocare. Quod sanē cū efficere aggre-
deretur, et ad æqualitatem oēs redigere studeret, à seniorib. diuiti-
busq; q̄ ad Lycurgi instituta redigi uolebāt, impediēbatur. Ipse ue-
rō qui cepta perficere nihilominus cupiebat, consilio cum Lysan-
dro, Mādroclida, et cū Ageſilao matris fratre habito, Ageſistratū
matrem et Archidamiā auam, diuitiarū, clientū, obseruatorum atq;
cognatorū plurimū potētēs, in ſententiā suam traxit. Leonidas autē
diuitib. eū impellētib. Agidi non palām se opponēbat, sed apud ſe-
niores criminabatur, quasi per agrorū diuisionem ac debitorū mis-
sionem, uellet Agis diuitū bonā in tyrannidis mercedem pauperi-
bus distribuere, plurimosq; sibi parare satellites. Agis nihil propte-
rea territus, effecit ut Lysander, ephorus crearetur. Quo factō,
statim contra seniores rogationem tulit, ut debitoribus debita don-
narentur, et agrorū fieret partitiō. **Q**uæ cum minus à ſenatu con-

Lysander
ephorus
creatur.

probaretur, Lysander concione uocata populo suadebat, ut roga-
tionis faueret. Hoc idem Mādroclidas, hoc idem Ageſilaus hor-
tabatur. Agis rex itidem in mediū progressus, multa pro obserua-
tione rogationis copiose disseruit, indicans se primū omnium facul-
tates

tates in mediū suas ponere. Ex quo magnā à populo gratiam con-
secutus est. Dicebant enim neminē præter eum cis CCC annos,
meritō regem appellari potuisse. Et propterea omnib. ad eum con-
fluebat multitudo. Leonidas autem, timens ne ipse sua quoq; bona
in publicū deducere cogere tur, Agidi palām aduersari cepit, et se
rioribus ac diuitibus suffragantib. eō rem produxit, ut maior pars
rogationem abrogaret. Lysander id agrē ferens, multis Leonidam
cōicijs affecit, in iudiciūq; uocauit. Sed non comparentem, e-
tiam regno priuauit. Cleombrotū autem eius generum (habebat
enim Leonidæ filiū in uxorem Cleombrotus) in regiū locum sub-
stituit. Finito deinde Lysandri magistratu, Ephori Leōidæ sortem

miserati, Lysandro Mādroclidæq; diem dixere, quod contra leges Lysandro
debitorum missionem agrorūq; diuisionem decreuissent. Quib. re & Mādro-
clidæ dies
bus exasperati illi, multitudine coacti, ephoros eiecerūt: quorum
loco Ageſilauū et alios suffecerūt. Ageſilaus autem, quoniā grandi-
ere premebatur: et tamē agros pulcherrimos possidebat regib. sua
debat, ut prius debita dimitterent, q̄ agrorū fieret partitiō, ne ſcilli-
cet diab. simul iniurijs populus afficeretur. Quare primū tabulæ
debitorū nomina cōiinentes in foro igne consumptæ sunt. Et cum
agrorū diuisionem populus efflagitaret, Ageſilaus cui id placitum
nō erat, tamdiū causas alias atq; alias annexit, donec Agidi neces-
se fuit in expeditionē ire. Qui dum post aliquot menses reuertere
tur, Spartā mille ſeditionib. æſtuantē offendit: cum quia agrorū di-
stributiō effectū nondum sortita fuerat, tū quia Ageſilaus uix ma-
gistratus ſuū denuo se creati Ephorū uolebat. Quib. fluctua-
tionibus seniorū tandem diuitumq; animus in ſuorem excanduit.
Et conspiratione facta, Leonidam ab exilio reuocarunt. Qui cum
primū regnum aſſumpſiſſet, fugientibus alijs regibus, in ultionis
ſolatiū aduersus Cleombrotum ſuum generum proruit. Quem
tamen amicorum precibus, ac filie blanditijs delinitus, in exiliū
ſolū ſaltem relegauit. Agis autem, qui ad aſylum, quod Chalcicon
appellant confugerat, per fraudem & inſidias proditus, à Demo-
chare, Amphareteq; & Archēſilao iuſſu Leonidæ in carcerem conie-

coniectus est. Ad quem, cum Ephori simulata iudicij specie ingrederentur, eum de rebus in magistratu gestis rationem reddere coegerunt. Nec etsi optime ipse respondebat, morte tamen damnatus est. Iusseruntq; Ephori illum in Decada ad supplicium trahi. Decas autem locus erat in carcere, in quo morte damnati strangulabantur. Cumq; ob maiestatem licet eum attritare non auderet, inquit Agis: Mitte dolorem amice, quoniam contra leges & iniuste moriens, longe ijs melior sum, qui ad supplicium me damnauerunt. Mox ultro collum laqueo præbens, ita perijt. Eius uxorem Leonidas filio suo Cleomeni nubere coegit: tum quia præ cæteris ætate sua puellis uenustior erat: tum quia Gilippi erat filia, ex cuius hæreditate opes maximas habebat. Hanc Cleomenes summa reuerentia, dilectioneq; prosecutus est: nec iniuria quidẽ, nam & ipsa mutuo miroq; amore eum comprehendit.

T I B E R I V S G R A C C H V S.

TIBERIVS, Tiberio Graccho patre natus, ex Cornelia Scipionis filia, eius qui Hannibalem superauit, fratrem habuit Caium Gracchum, natura longè dissimilem. Nam Tiberius aspectu mitis, & motu placidus, suggestum ascendens modestè se habebat: ut cum eius oratio dulcis, dilucida, ac elaborata esset, ita ad misericordiam etiam se semper deflèteret. Et perinde ac lenis & humanus erat, sic in uictu facilis ac temperans. Ex quo uirtute magis quàm genere, adhuc adolescens in Augurale collegium acceptus est. Hac ratione Appius Caludius, uir censorius ac consularis, senatusq; princeps, filie nuptias ei obtulit. Quas cum letus adolescens suscepisset, ille latior domum reperiit. Tum Antistia uxorem, ab ipsa ianua compellauit, filiam despondisse se significans. At mulier uiri hilaritatem admirata: Niquid (inquit) Tiberio despondisti? Meruit Tiberius prima stipendia sub Scipione minore in Africa. Cum autem uirtutis omnis esset æmulator, summa animi magnitudine cæteram iuuentutem superauit, & multum hostium primum ipse cõscendit. Quare exercitui plurimùm cha-

rus, etiam abiens magnum sui militibus reliquit desiderium. Subinde quæstor creatus cum C. Mancino consule, aduersus Numantinum profectus est, ibi cum consul grauibus casibus, an iustisq; implicaretur, adeo ut noctu fugere cogitaret, mox uerò pacem ab hostibus per caduceatorem petere cogeretur, & responderent hostes, nemini se præterquam Tiberio credituros, Tiberius summa prudẽtia, seruatis uiginti Romanorũ millib; fœdens pacemq; confectur. Tanta enim apud hostes autoritate fuit, ut cū fugiente consule prius, et direptis castris, hostes tabulas quæsturæ suæ rationes cõtinentes haberent, communi consensu illas ei reddiderint. Hoc autem fœdens Romæ nunciatum patres populunq; grauius commouit. Et ita decretum est, ut consul ac quæstor, ueluti in bello contra Samnites aliàs factum esset, nudi ad hostes deducerentur. Verum enim uero cum uniuersi milites noxam omnem in consulem, salutariq; in Tiberiũ referrent, effectum est, ut in Tiberij gratiã, quæ apud populum Rom. non mediocris erat, omnib; præterquam uni Mancino consuli parceretur. Factus post hæc Tiberius tribunus plebis, ad legem Agrariam animum intendit. Et quamuis à plebe plurimũ impelleretur, tamen Crassum pont. max. Mutuum Scæuolam iuris consultũ, & Appium Claudium in huius rei consultationem adhibere uoluit. Mos enim Romanorũ erat, ut ager uicinis hostib; ademptus pro parte ueniret, pro parte uerò egens ciuib; paruo precio daretur. Tunc aut diuites uisuris & ære grandi egenos obruentes, paulatim omnem agrum ex illorũ manibus extorserunt: ideo plebs interdũ militaria munia recusabat. Lex igitur Agraria iubebat, ut diuites accepto precio agrũ dimitterent ciuib; assignandum, sed ut ea plebi legata fuit, sic ira locupletum animos incitauit. Ferebant illi quidem legem istam reipub. euersionem, libertatisq; prouationem portendere, & propterea plebeios multis minis terrere conabatur. Verum Tiberij sacundia, quæ falsas etiam causas sustinisset, tunc honestate uidelicet, iustitiãq; subnixâ, plebem ab omni timore facile reuocauit. Erat eundem M. Octauius plebis tribunus. Is precibus diuitũ uictus, aduersus eam legem inter-

Numanti-
num bil-
lam.

Lex agraria.

Gracchi nu-
ptie.

cessit. Tiberius ob id uehemēter accensus, in diuites longe sperio
rē legem promulgauit: ut qui cōtra leges agros possiderent, absq;
preco eos dimittere cogentur. Ex quo crebra inter eos pro con
cionibus cōtentiones oriebantur, et eo deniq; processū est, ut Tibe
rius edito proposito, omnes urbanos magistratus agere prohibe
ret, donec de agraria lege constitutum esset. Et simul erarium si
gillo obzignās, quāstos ex eo depromere aliquid, aut inferre ue
luit. Quare magistratus singuli, metu pœnæ munera dimiserunt.
Diuites his territi rebus moesti, mutatisq; uestibus sordidi forū cir
cumeūtes, Tiberio mortē machinabātur. Ipse uero animaduertens
locupletū potentū inexpugnabilem esse, ubi Octauū ab incepto
auerere nequiuit, cōcione uocata de abrogatione Octauij ad pop
ulum retulit. Et cum terq; quaterq; à Tiberio moneretur ut ab in
tercessione desisteret, nec flecti uellet, iussu populi magistratu pri
uatus est. Exortiq; inter diuites et plebeios ob hanc rem tumultu,
lex ipsa lata est, et trīuiri ad diuidendos agros creati: uidelicet Ti
berius ipse legislator, Appius Claudius eius socer, & C. Tiberius
frater. Interea Aitalo rege mortuo, à Pergamenis testamentū eius
Romā transmissum est, in quo Rom. populus hères institutus erat.
Quare Tiberius statim ad populum tulit, ut pro agrorum cultura
omnis regia pecunia ciuibus egenis erogaretur: & quod ad senatū
nihil de Aitali oppidis attineret, uerū populi arbitrio tractanda
hæc esset. Id uero uel maxime senatū molestū fuit, adeo ut in con
cione Pōpeius assurgēs, et in Tiberiū inuictus dixerit, ei uiciniū se
esse, uidiūsq; à Pergamenis Tiberio tanq; regi cū diademate pur
puram fuisse delatam. Marellus etiam Tiberiū obiuerguit, Titus
Annius similiter, quod sacrosanctam tribunitiam potestatem uio
lasset. Itaque Tiberius concione uocata, in purgationem sui ora
tionem ad populum habuit artificiosam. Sed mox coniuurationem
aduersus se imitant animaduertens, aperte senatus potentiam con
tentione magis quā in iustitia oppugnare aggressus est. Timens te
men inimicorū insidias, ueste mutata lac brymans in forū descen
dit, et populo ostendit potentes mortem sibi minitari. proinde mul
ti die

Græce Pom
pei commē
tum in Tibe
rium.

ti die noctūq; circa eius domū ex cubicis egerūt. Interea populus in
Capitolium cōuenerat. Ex quo domum exiens Tiberius limini pe
dem allisit, adeo ut ungue maioris digiti scisso sanguis per calceum
laberetur. Deinde cornus ad sinistrā in muro supra luctantibus, la
pis ante eius pedes delapsus est. Angues præterea in eius galea fœ
tus conceperant, quibus rebus cum paulum perturbaretur, à Blof
sio Cumano confirmatus, in Capitolium ire perexit. unde etiam
decurrentes nonnulli, rebus prospere se habentibus, eum propere
re monebant. Et cum populari plaūsū susciperetur, uocatis iam per
Mutiiū tribubus, tumultus ingens ortus est, ut ob impellentū reni
tentūq; clamorē, nihil fieri audiri ue posset. Aestuans itaq; reb.
per Flauū Flaccū consularē Tiberio nūciatur, diuites seruos libe
rosq; cū armis habere, ac in eius mortē moliri. Tū Tiberij familia
res, raptis è ministrorū manib. hastis, resistere nitēbātur. Dūq; Ti
berius ab ijs qui longius aberāt interrogaretur, qd sibi tumultus il
le uellet, caput tangens, periculū sibi imminere significauit. Inimi
ci autē id male interpretātes, senatui renunciauerunt, illū diadema
quasi regē petiisse. Quæ uerba per regie superbæ memoriā, ita
omniū animos exasperarūt, ut Nasicus ira succensus dixerit: Qui
cumq; leges saluas esse cupit, me sequatur. Et toga super caput inie
cta, multis eum sequentibus in Capitolium profectus est. Sic fusti
bus clausq; ac fustelliorum fragmentis obuios ferientes, in Tibe
rium irruerunt. ipse fugientibus socijs, cursu cupiens euadere, to
ga retentus cecidit. Tum P. Saturninus, eius collega in Tibe
rium irruēs, primus caput eius sub felij pede diffregit, L. Ruffus se
cū dā influxit plagā, postq; cæteri, qui circiter triginta suere fusti
bus mactati. Mortuo iam Tiberio, in eius etiā cadauer seuitū est.
Nam fratri illud ad nocturnā sepulturam penitenti, concedere no
luerunt: sed id cū alijs cadauerib. in Tiberim deiecere. Perijt ante
tricesimū ætatis suæ annū. Nec mora multi ex ani. is ipsius uel oc
cisi, uel in exiliū pulsi. Senatus ad leniendū plebis dolorē, agrorū
diuisionē impugnare destitit, Tiberijq; loco P. Crass. Grac. horū
affluem elegit. Huius enim filiū C. Gracchus in uxorē habebat.

Calumnia
in Tibe
rium.

Tiberij
mors.

CLEOMENES.

LEOMENIS pater Leonidas fuit, alter ex Lacedaemoniorum regibus. Erat Cleomenes natura magnanimus, & gloriae appetens, ad modestiamq; ac frugalitatem maxime procliuus, desidia ac uoluptati inimicus sumus, damnabatq; sumopere diuitiarū cupiditatem. quoniam regi loco commodisq; uacanti. publicarum rerum curam postponere necesse erat. Mortuo itaq; Leonida, regnum suscepit. Et cum animaduerneret ciuitatem omnino moribus dissolutam, delicijs uoluptatibusque deditam, ad quādam uitae dignitatem ciues redigere cupiebat. Verum quia per pacem otiumq; ciuitatem arbitrabatur non posse immutari, nisi in bellis & labore, ideo populum aduersus Achaeos cōcitauit. Accedebat ad hoc, quod Aratus post Leonidae obitum Arcades Lacedaemoniorum socios bello infestabat. Quare Cleomenes ephoris assentientibus in expeditionē populum eduxit, & templum Pal-ladis in Belbina posuim occupans, muris praedidit, que minuit. Hinc ulterius progrediens Methydrium oppidum cepit, ut sibi ad Argolicū agrum iter aperiret. Aratus erat inter Achaeos cum uir-
tute, tum mitari praestantia longe princeps: & cum Cleomenis adolefcentis ingenium animūq; admiraretur, Democrates Lacedaemonis exul inquit: Maturandum est profectū Arate, si quid aduersus Lacedaemonios animo desinasti: priusquam pullus iste per atate aculeo uti possit. Quare Achaei uiginti millia peditum, equites mille, Aristomacho imperatori decreuerunt. Qui cum apud Pallantium sese Arato cōiunxisset, statuisq; in pugnam erumpere, fuit ab Arato deterritus. Qui formidans audaciā Cleomenis, retrocedendum esse suadebat. id quod factum est. Hinc primum Cleomonis nomē uagari cepit per Graeciā. Cumq; post haec Achaei bellum Eliensibus inferrent. Cleomenes eis suppetias ferens, circa Lycæum, Achaeorū exercitum fudit, plurimosque trucidauit. Aratus tamen paulo post Mantineam, nil tale suspi-
cantem, subito impetu occupauit. Cum igitur ex Lacedaemonio-
rum

Bellum Ar-
golicum.

Aratus.

Mantineae
capta.

run sententiā res non successisset, Cleomenem ut adortum in expeditione rationē redderet monuerunt. Ipse his rebus non parum comotus, mox delinitis pecunia ephoris, tum amicorum suffragio, se porro in expeditionē mitti perfecit. Ita captis primum Leuctra-
ebris, Megapolitanorum ciuitate, in Achaeos copias ducitauit, Aduersus hunc Aratus dux Achaeorū, & Lysides Megalopolitani profecti, nec procul ab ipsa urbe dimicantes, Cleomenem in fugam uerterunt. Et cum eum in uallem satis profundam Aratus insequi nolisset, Lysides ira percitus, suos in fugientes immisit. Quos ubi Cleomenes arbusis, uincis, fossisq; impeditos perspexit, retrocedens eos adortus, interempto Lyside, ceteros profli-
gauit. Cleomenes per hoc recuperato honore, maiora animo meditabatur, & ut domi rebus uiri posset suo arbitrio, quos sibi aduersos putabat, in expeditionem deduxit. Tandem Iream & Alseam Achaeorū ciuitates occupans, apud Mantineam, modo laboribus, modo itineribus exercitum defatigauit. ut omnes in Arcadiā statiua transferrī praetædio peterent. Quibus cum annuisset, ipse dimissis suspectis, acceptisq; secum fids, Spartam cōtendit: tantaq; celeritate iter confecit, ut priusquam illi recte domum uenirent, cecidissent ephoros opprēsserit. Et cum nemini negotio huic se non immiscenti uis allata esset, postriede profcriptis in exiliumq; missis octoginta ciuibus, disiectisq; ephororū sellis, suam posuit, us populo dicturus. His quoq; peractis, ad mollendum populum concionem habuit. Et à Lycurgo exordium sumens, copiose eleganterq; ostendit, qualis quantaq; fuisset priscorum regum autoritas. Et postea, quo pacto urgentibus bellis reges militia impediti, quosdam delegerent, qui domi in iure dicendo eorum uices gererent, eosq; ephoros appellassent. Ostendit etiam, illos tunc regum duntaxat fuisse ministros. Sed sensim potentiam sibi assumentes, eo superbie peruenisse, ut seorsim à rege magistratum constituisent. Postea in deterius semper labentes, et licentiam sibi omnem arrogantes, non modo reipub. instituta subuertere conatos, sed regum aliquos eiecisse, etiam aliquos supplicio affecisse summo. Quare ne
u 3 haec

Leuctra ca-
pta.

Cleomenis
uictoria.

Sparta oc-
cupata.

Ephori.

hæc licentiosa temeritas, pulcherriamã Spartæ antiquaret insti-
ta, succurrendũ censuisse. quod si, inquit, malũ hoc ciuitatis absq;
cæde sanare potuissẽm, felicissimum omnium me profectò repu-
tassem. Sed ut publicæ salutis consulere, eos tantum sustuli, quos
Laconicæ uitæ impedimento fore cognoram. Modò urbe malis sen-
tibus purgata, reliquum est, ut quicquid agrorum & diuitiarum
quisque possidet, in commune conferat, atque alienum a debito-
ribus condonet. Quare multa huiusmodi populum sapienter hor-
tatus, primus ipse fortunas omnis suas in medium contulit.
Idem utricus, idem amicorum ceteri, & ciues uniuersi fecere.
Quo factò, agrum omnem in singulos æqua portione diuisit.
Dum hæc agerentur, Aratus & Achei non exstimabant illum
ex urbe propter istã nouitatem discessurũ. At Cleomenes, ut ter-
ribilis appareret, repẽte exercitũ coactò, Megalopolitanos hosti-
liter inuasit, atq; late omnia populatus, ad maiorem hostium cõtem-
ptum, theatro in hostili terra constituto, mimans & elatus, qua-
draginta dies ludis indulsi. Habuit autem exercitum omni discipli-
na, ac morum maiestate mirabilem. Et rex ipse inter omnes præ-
tor egregius, summa modestia ac frugalitate se gerebat. Nec pur-
pura aut lato clauo, sed breui amictũ tunicæ, non tricliniorum aut
jellarum apparatus, aut liciorum ianitorum uel multitudinẽ super-
bus, uerũ comiter benignèq; ultrò se se uenientibus offerens, tan-
ta humanitate omnes audiebat, tantq; modestia respondebat, ac
cum eis uersabatur, ut æque omnibus charissimus esset. Cæna
autem apparatus, Laconicæ parsimonicæ quadrabat. Et si homines
conuiuio adhibuisset, leuĩ duo ternebãtur, & inferne batur men-
sa paulo lautius, cum paulo lautiore copia, & uino suauiore. Subi-
clemenis ratur aliquando fuit cuidam, quod hostiti in conuiuio uinum ni-
festiue di- grum, duratumq; panem igni apposuerat. Quoniam laconicũ non
Ba. semper conueniebat exacte morem seruire. Sermonib; suis conui-
uium condebat. nam seria grauitate ac ioco refertus, petulantia
scurrilitateq; carebat. Dicebat homines non largitione, sed comi-
tate excipi debere, & fide ac integritate alliciendos esse, idq; po-
tissimum

estimum regibus cõuenire. Tali itaq; ratione celebris, a Mantinen-
sibus primum, pulso Achæorum præsidio, receptus est. Hinc paulo
post per Arcadiam obsequitans, ad Pheras urbem peruenit. ubi
mox Achæos pugnare paratos offendit. Quibus tãdem superatis,
plurimiq; interfectis, Cleomenes multos cepit. Hac habita uictoria,
Langum ciuitatem expulso Achæorũ præsidio, Ellensibus resti-
tuit. Postq; in Achaïam trañciens, & capta Pelene, in Pente-
leos, & Phææos, exercitũ mouit. Interea Achæis Corinthũ præ-
sidio munitibus, Cleomenes noctũ progressus, Argos impro-
uiso adortus est, & urbem in societatem recepit. Ea sane res mul-
tum gloriæ nominisq; Cleomeni peperit. Quoniã nemo priorum
regũ, neq; Pyrrhus urbẽ illam capere potuit. Captis Argis, Flon-
tes, & Cleonæi sese Cleomeni deditere. & Træænijs, Epidaurijs,
Hermionib; q; in amicitia adscitis, Corinthũ ueniens, arcem
uallo fossaq; circumdedit. Inter hæc Antigonus magnis ab Arato
precibus inductus, cum magno exercitũ Geraneam ingressus est,
auxilia Corinthijs laturus. His auditis, Cleomenes opportuna
loca muniens, Antigonum a cõmeatibus, aditq; prohibebat. ue-
rũ accepto nuncio de Argorum defectione ni occurreret, di-
misso Corinthe, celeriter Argos uenit. Cæterum Antigono cum
phalange adueniente, diffusus Cleomenes ciuitatem defendi posse,
cum copijs abiit. Ita quæ breui tempore occuparat, breuiore ami-
sit. Tegeæ posthac copias colligens, cum rebus aduersis, tũ ac-
cepto de morte uxoris nuncio, percussus, non tamen argoribus se-
dedit: uerũ maiestatis rationem habens, regiam seruaui gra-
uitatem, & habito cum ducibus consilio, Lacedæmonem regres-
sus est. Interea Antigonus Tegeæ, Mantinea, Orchomeno que
occupatis, Cleomenem adeo intra Laconicos fines compulsi, ut
seruis singulis, qui minas quinque Atticæ contulissent, libertatem
largiri cõpulsus sit. Ex quo quingentis coactis talentis, millia duo
hominũ Macedonico ritu armauit. Tum militibus quinq; dierum
cibaria secũ de ferre iussis, continuato die noctũq; itinere, Mega-
lopolitã ciuitatem nil tale suspicantẽ ingressus, occupauit, mul-
tis

tis Messenā fugientibus. Eacum hi redire nollent, Cleomenes ira
 succensus, urbem militibus diripiendam incendendamq; cōcessit.
 Paulo autem post, Antigono cum paucis hybernante Argis, Cleo-
 menes in Arguorum agros impetum fecit, omniaq; ferro & igni
 uasitauit. Ibi cum Antigonom ad pugnam prouocare nequiuisset,
 probris illum intra moenia latitante lacepsit. Audiens paulo post
 Antigonom Tegeam profectum, ut in Lacones irrumperet, ipse
 per diuersa iter faciens. Argos ex improviso adortus est, & omni
 populatus ad gymnasiū usq; percurrit. Redeunte autem Antigo-
 no, Cleomenes in hostium oculis, ante templi fores sacrificia per-
 egit, ac inde abiens in Pblumia exercitū duxit. Inde praesidio ex-
 pulso, Orchomenium descendit. Fuit aut res haec tanta admiratio
 nis, ut Cleomenes non solum apud ciues, sed apud hostes quoq; ue-
 nerabilis haberetur. Cum deinceps in Sellaesia esset, mira pecuniarum
 inopia laborauit, per quod etiam extremum discrimen ibidem
 adiit. Impotens enim belli diutius sustinendi, uiginti millibus arma-
 torum, aduersus triginta hostium millia cōfluxit. Et re male gesta,
 salutem fuga quaerere coactus est. Qui cum Spartā rediret, ciui-
 bus consuluit, ut Antigonom recipere. Ipse autem thorace et
 armatus erat, ad mare descendit, ut in Aegyptum ad Ptolemaum
 confugeret. A quo pro communi consuetudine susceptus, in dies
 tamen regi charior fuit. Et constituit ei singulis annis uiginti qua-
 tuor talentis, antea quam promissa praestaret rex, mortuus est.
 Huic successit Ptolemeus iunior, lasciuus, uoluptatibus, potaui-
 nibus quoq; deditus. Qui fratrem natu grandiore habens, uerebatur,
 ne ab eo pulsus exularet. Quare illius interficiendi cōsiliū iniit.
 Et cum inter consultatores Cleomenem adhibuisset, solus ipse regem ad scelere distraxit. Cuius ut gratiam auerteretur,
 bono eum animo esse iussit, quoniam ad omne eius imperium, clientum
 & amicorum ad tria milia in Peloponneso haberet. Haec fide-
 lis oratio, infideli regi suspicionem adhuc maiorem iniecit. Mul-
 tiq; asserabant, leonē inter pecudes non recte uersari. Sotiuus et-
 go rerum regis praefectus, Cleomenē animaduertens cōsilio, cum
 mo,

Argos occi-
patum.

Ptolemeus
iunior.

mo, et potentia praestantissimum, grandi in eum odio ferebatur, re-
 giq; minus gratum illum esse cupiebat. Interea Nicagoras Messen-
 ius Alexandriam applicuit. Is Cleomeni erat infensus. uendiderat
 enim iamdudum ei agrum, nec precium acceperat. Dum igitur ea
 uigredere, Cleomenē offendit: a quo cū salutareretur, interro-
 gareturq; quid sibi Alexandriae negotij esset, equos (respondit il-
 le) se aduexisse. Tum subridens Cleomenes, Potius, inquit, cinæ-
 dos, mimosq; attulisses, quibus rex maxime oblectatur. risu etiam
 motus Nicagoras, abiit. Postera die a Cleomene precium petit si-
 bi pro agro persolui. Cum ille nihil sibi superesse responderet, Ni-
 cagoras ira commotus, Sotiuo, quid ille in regem fuerat prolocu-
 tus, aperuit. Sotiuus quasi reperta occasio, regis in Cleomenem
 incitandi, Nicagoram subornat, ut discedens literas relinquit,
 quibus Cleomenem significet, cum a rege exercitum sumpsisset,
 pro regno suo redimendo, Cyrenam occupaturum. Iis igitur com-
 positis, rem Sotiuus ad regē detulit. Tum rex in iram excandescens,
 mandauit Cleomenē cum socijs in quadam domo diligentius
 custodiri. Cleomenes harum insidiarum nescius, uident ab omni
 spe honorisq; se fraudari, timens simul ne ad aras tanquam
 uictima mactaretur, cōmunicato cum socijs consilio, post aliquot
 dies custodiibus uino somnoq; sepulcra, indutus tunicā, & chlamy-
 de circa brachium obuoluta: una cum socijs, eodem habitu instru-
 ctis, a custodia exiliuit. Inde per ciuitatem discurrens, ciues ad arma,
 ad libertatemq; incitabat. Verum cum eius audaciam omnes
 admirarentur, & auxilium ferret nemo, aliquot ex regis primoribus
 per ciuitatē interfecit, incertus consilij adhuc per urbem errabundus,
 una cum socijs dignam statui rebus antea gestis mortem
 oppetere: et uenia prius iniucem data, mutuis se uulneribus (erant
 enim numero tredecim) interfecerunt. Cum haec regi renuncia-
 re, Cleomenis corpus pelle nudari iussit, in sublimiq; suspendi:
 matremq; ac filios, cum cæteris mulieribus, quae ibi erant, inter-
 fici. Paucis interiectis diebus, draco quidam uisus fuit, ad eum
 Cleomenis cadaueri cruci affixo circumuolutus esse, ut aues non sine-
 mo,

Cleomenes
custodiae
traditus.

Cleomenis
mors.

ret aduolare. Quod cum omnes, quasi diuinum quoddam uenerantes admirarentur, prodita à sapientibus huiusce rei ratio est. Aiunt enim ex bobus apes, ex equis fucos, ex asinis crabrones generari: ex humanis uero corporibus & medullarum humore, serpentes nasci sæpissime solere.

CAIUS GRACCHVS.

AI I GRACCHI frater fuit Tiberius Gracchus, in reip. administratione, et uitæ actiõne dissimilis. Quippe Caius uehementis in dicendo erat, & magni spiritus, & primus per pulpitum ambulabat, togamq; dissolvebat ab humeris. Cuius sermo terribilis, & ad indignationem pronus, etiam efficax et redudans erat. In defensione enim Veclij familiaris sui tanta concinnitate disseruit ac perorauit, ut ipso dicente, omnes plausu lætissimè que exultarent. Mortuo tamen Tiberio fratre, Caius admodum adolescens, siue merore, siue inimicorum formidine, seu ut maiorem illis accumularet inuidiam, omisso foro squallidus, abiecitq; uitam agebat. Erat enim annis nouè tunc fratre minor. Modò ribus ad hæc ab omni molliuie, desidii, uoluptate, auaritia, multum alienus. Et quoniam in dies dicendi facultatem ad rempublicam ac comodabat, propterea à nobilibus creditum est, ipsum nequam in posterum ociose uicturum. Ex quo magnopere laborabant, ne plebis tribunus unquam crearetur. Cæterum paulo post, cum quaestor in Sardiniam cum Oreste consule nauigaret, inimici eius uulde letantibus, ille minus hoc libenter habuit: ut qui non bello leuissimus, quam foro sciret idoneum. Nondum enim rostra suggestum, que ascenderat, quando professionem istam suscepit, ut plebi amicisq; aliquando usui esse posset. Cum autem in Sardinia esset, non solum iuuenes, uerum etiam seniores in omni uirtutis genere superauit. Nam sæuiente hyeme, cum consul à ciuitatibus uestem militibus dari peteret, illi uerò se non posse dicerent, Caius uidens consuli facultatem aliunde non dari, urbes adiit, effecitq; ut ultro ciui-

tates

tates exercitui uestem elargirentur. Quod ubi Romæ renouatum est, minus fuit senatus gratum, quoniam summum eum popularem futurum arbitrabantur. Ex quo natis occasionebus, eum statuerunt in Sardinia diutius detinere. Caius autem hoc animaduertens, Romam redijt. Et cum apud censors accusaretur, quod quaestor prius quam consul è pronuncia decessisset, oratione habitata disseruit, ut omnium mentes suspicione inuidia que leuaret. Cumq; iterum argueretur, particeps flagellianæ cõuersionis fuisse, omnem à se calumniam reiecit, & confestim tribunatum petijt. Cui licet nobilitas omnis obstaret, tamen multitudo non desuit, quin uel ex teictoris tegulisq; suffragia præstaret. Creatus itaq; Caius tribunus plebis, cum in ordine tertius esset, primus omnium apparuit. Valebat enim eloquentia plurimum et ex re quacumq; in complorationem fratris incidebat. Quam tanto studio, lachrymis, ac pietate recensabat, ut ad misericordiam omnes commoueret. Sic igitur, quum multitudinem concitasset, duas tulit leges. Alteram, ut è magistratu per populum remotus, alium non possit amplius adire magistratum. Alteram, ut si quis in magistratu ciuem Romanum sine iudicio necasset, in eum populi animaduersio fieret. Per hanc Popilius prætor notabatur, qui Tiberij amicos in exilium eiecerat. Is per fugam sibi consuluit. Prima autem lex Octauium notabat, qui populi iussu tribunatum dimisit. Huic Caius Cornelia matre precante indulisit, populo etiam ob id magnopere gratus, quia Africani patris memoria, Corneliæ populus uenerabatur. Alias etiam Caius aduersus senatum leges promulgauit: ut de colonijs deducendis, de uestibus militibus dandis, sine stipendijs retentione: ut decem & septem annis minores, ad militiam non cogerebantur. Tulit de suffragijs sociorū, paresq; Italos ciuibus constituit. Tulit de iudicibus delictendis. Senatores enim antea iudicabant, & propterea à plebe timebantur. Ipse uerò trecentos adiecit uiros ex equestri ordine, ut pares essent numero. Et sic magna ex parte senatus potentia præcidit.

Caius tribu
nus plebis
creatus.Leges à Ca
io promul
gatae.

das sternendasq; esse. rem frumentaria auxit. Quibus rebus tanta uigilantia & celeritate, neque defessus aderat, & adeo omnia unus ipse obibat, ut maleuoli etiam mirarentur superficerentq; unum ad singula intentum, omnia efficacem inuictumq; facere. Erat aspectu gratus, eumq; semper opifices, priuatiq; ciues, ac milites sequebantur. Quos cum benigne alloqueretur, in comitate grauitatem tamen seruabat. Maximèq; in iurum procuracione elaborauit. eas autem saxo strauit, & arenæ aggeribus muniens, & pontibus adæquans, in pul. herinnam utilemq; operis faciem deduxit. Qui cum ob hæc a populo maxime laudaretur colereturq; Fannii familiarem suum non difficulter consulem designari impetrauit. Post hæc præter opinionem etiam tribunus secundo creatus est. Senatus autem C. Gracchi potentiam formidans, ad eam reprimendam ad nouas artes animum iniecit. Erat illi Linius Drusus collega, honesto natus loco, ac facundia & opibus plurimum potens. Huic statuit senatus omnia annuere, & gratificari: ut plebi charus etiam, & gratus efficeretur. Propterea senatus Drusum monuit, ut Caio repugnaret, ac illius conatibus aduersaretur. Quo factū est ut quicquid Drusus proponeret, iam a senatu tanquam sanctum & laudabile approbaretur: Cai autem sententiæ nõ assentiretur. Quippe Caio duas colonias decernenti, minus fuit concessum: Lino autem duodecim censenti, annuerunt. Et cum multa huiusmodi sequerentur, Cai auctoritas sensim remittebatur. Accessit ad hoc, quod Scipio Africanus mortuus fuit inuentus, & in eo signa quedam uolentiae illatæ. Unde suspicio oriebatur, Cai consilio Fuluii perpetrati facinoris reū esse. Qua coniectura Fuluium Drusus maximo persequeretur odio. Senatus interea decreuit, Carthaginem a Scipione euerfam, esse restituenã. Quare Caio sorte euenit, ut hoc sibi muneris imponeretur. Qui cum in Lybiam nauigasset, Carthaginem, quam Lunoia appellauit, restituit. Et rebus optime constitutis, infra septuagesimum diem Romã rediit. Qui audita Drusi in Fuluium insectacione, rursus Fannium in comitijs prætulit. Sed L. Opimius, qui in

Roma à Caio deo-ratã

Carthago Lunoia dicta.

petitione

petitione consulatus diu succubuerat, tunc iterum petens, consul creatus est. Interea Caius ut popularior uideretur, ex palatio, in quo habitabat, in locum plebeium et foro uiciniorum migravit, aliasq; leges promulgauit: ex quo frequens ad eum erat accessus. Hic Fannium consulem senatus monuit, ut omnes præter urbanos è ciuitate depelleret. Quod cũ per edictū iam intimaretur, Caius per edictum consulem reprehendit, socijsq; manere uolentibus, opem se laturum pollicitus est. at minime fecit, ne causam ipse ciuitatis perturbandæ primus daret. His sic se habentibus, Opimius consul, ut Caium ad notabile aliquod facinus impelleret, leges ab eo latas abrogare decreuit. Quibus rebus Caius cũ Fuluius & amicus die abrogationis declarandæ, Capitolium ascendit. Et dum consul sacra faceret, Annyllus minister quidam intestina sportans, illis qui circa Fuluium erant, dicere est ausus: Cedite bonis mali ciues. ac nudato brachio, illud in obscenam formam ad maiore adhuc iniuriã ostendit. Quare trucidatus est. quod factū Caius ægrè tulit. Opimius uerò, quasi quaesita iam occasione ulciscendi, suos hortatus est, ac singulis Romanis equitibus imperauit, ut postera die binos cum armis seruos secum adducerent. Fuluius etiam collecta plebe sibi præfidiū parauit. Caius tanquã in publica calamitate constitutus, mœstus domi se continebat. Illucescente uerò die, Fuluius cũ suis Auētiniū occupauit. Caius nõ armis, nec multitudine munitus, sed togatus, et paruo accinctus gladio, in fori descendit. Quem è domo egredientē, uxor in uestibulo profecta, precibus, lachrymis, & amplexibus fletere conabatur, ne ea die prodret in forum, neque periculis nudus se obiectaret. Nec tamen exorauit, quin quò eum fata traherent, ire pergeret. Opimius autem pugnandi audax, cum grandi armorū sagittariorumq; multitudine, in Fuluium impetum fecit. Qui à suis derelictus: cum maiore filio occisus, est. Caius sanè, qui ea die nec arma nec bellum uoluerat, sed ægrè ferens quæ fiebant, amicorū suasionem se retraxit. Insectantibus autem inimicis acrius fugiens, in sacellum nemus se proripuit, ubi à seruo (ut imperauerat) occisus est. Caij mors.

x 3

Is etiam

Is etiam deinde mortem sibi conscivit. Sunt qui eos ad inimicorum manus vivos devenisse ferant, nec à domini amplexu feruum potuisse duelli, donec ambo caderentur. Quoniam vero pugnae principio promissum fuerat per edictum, Cai & Fulvii capita referentibus, auri tantum dari, propterea à Septimuleio Opimij amico Caij caput hasta transfixum allatum est, quod ad septem et decem librarum pondus accessit. Nam detracto cerebro plumbum infuderant. Corpora autem & ipsorum omnium (ad tria enim milia casa fuere) in Tiberim proiecta, eorumque bona publicata, Liciniae Caij uxori dos adempta est. Ipse tamen Opimius paulo post missus ad lugurtham legatus, pecuniaque corruptus, et ignominiose damnatus, infamis, ac populo iniusus, miserrime cōsenuit. Sed mox idem ostendit, quanto desiderio Gracchos per penitentiam prosequeretur. Nam sacella erexit in his locis, in quibus occisi fuerant: & sacrificijs constituit eos coluit, eorumque statuas in celebrioribus urbis locis magnifice posuit.

L Y S A N D E R.

Y S A N D R O pater fuit Aristocletus ex Heraclidarum genere. Qui in angustiis opibus à puero statim educatus, patrijs legibus, statim obtemperans, ab omni voluptate penitus abhorruit. Nec aliquo unquam studio, praterquam honoris, et bene gestarum rerum gloria movebatur. Idcirco nullum laborem honestum unquam defugit. Et quamvis à facultatibus esset inops, iniunctus tamen incorruptusque, ab omni pecuniarum libidine permansit. Nam subactis Athenis, è quibus auri argentique, copiam maximam in Spartam introduxit, ne drachmam quidem sibi assumpsisse certum est. Verum cum Athenienses post acceptam in Sicilia cladem, classem reficere statuissent, & reuocatum ab exilio Alabidem, rerum omnium summæ præfessent, Lacedaemonij ob id ardentiores facti, Lysandro totius classis imperatore constituto,

Caij caput.

Lysandri
continens
tia.

lon.

longe solito graviores apparatus constituerunt. Lysander autem cum classe Ephesum profectus, & Sardos postea nauigans, Cyro regi in Tisaphernem multa conquestus est. Quoniam Lacedaemonijs cum auxilio esse debuisset, Alcibiadis intuitu Atheniensibus magnopere saueret. Cyrus autem viro humanissimè suscepto, mox ut eius liberalitate, munificentiaque, uteretur, quandoquidem nullam esset repulsam accepturus. Hic ille cum oraret, ut nautico stipendio saltem in capita obolum adderet, Cyrus illius modestia delectatus, daricorum millia decem ei dari iussit. Lysander hoc accepto stipendio, iurimumque distributo, adversariorum naues paruo tempore uacuefecit. nautica enim turba ad maiorem stipem ab illis commigrabat. Interea Alcibiades è Samo Phocam enauigans, Antiochum classi præfecit. Antiochus autem nonnunquam ante Ephesiorum portum discurrens, Lysandrum risu & plausu insolentius despiciebat. Tum Lysander indignitatem ductus non sustinens, Antiochum in sectari cepit, & conserata pugna, captis que quindecim triremibus, uictoriam reportauit. Oppresso autem apud Arginusas successore Callitrida, petentibus socijs atque Cyro, Lysander iterum classis dux creatus est. Credebant enim nihil sub tanto duce mali se passuros. Cum autem ad classem se contulisset, licet hostibus impar, nonnullas tamen insulas occupauit. & Aeginam ac Salaminam incur sationibus infestans, in agrum usque Atheniensem descendit, ex quo grandi impetu abactus, per diuersos calles, in Asiam euasit: atque Hellespontum destitutum offendens, Lampfacenos aggressus est. Et Thoras urbem ui captam, milibus diripiendam dedit. Athenienses hac audita clade, cum centum & octuaginta nauium classe, è regione hostium, adhuc circa Lampfacum urbem cum classe sedentium nauigarunt. Postridie autem instructa classe, cum pugnare contenderent, Lysander in portu se continens, miro ordine proras aduersas frequenti bellatore completas tenebat. Pedestres que copias

Lysandri in
floria.

circa

A. D. 160. C. 2.

circa litus structas stare iussit. Et cum terq; quaterq; Athenienses in eam totam classem concitarent, nec in in altum Lysander se educeret, audaciores facti, hostem quasi terrore compressum, in contemptu habebant. Lysander autem emissis exploratoribus, audiens Athenienses ulla sine formidine in portu ociosos torpescere, ac sine custodia sedere, triremium præfectos, socios, ac gubernatores uehementer hortatus, instructa classe in altum omni promptitudine exiit, & in hostem præcipiti celeritate contendit. Cuiq; iam in hostium conspectu esset, è prætoria nauis signo dato, classicum cani iussit. Athenienses uero nil tale suspicati, clamore etiam ac strepitu terrestri, tumuluarie processerunt. Conon autem imperator, ubi ad tutandam classem socios per diuersa loca dispersos, cogere non potuit, cum nauibus octo in Cyprum conuulgit. Lysander uero in cæteris irruens, classem uniuersam dissipauit, deleuitq;. Et direptis castris, ad tria hominum millia cum ducibus capta secum ducens, cum tibiarum tubarumq; clangore, lætus Lampiscum reuerfus est. Paucisq; interiectis diebus, captiuos omnes duces morte multauit. Hac tanta Lysander elatus uictoria, ad subigendas Athenas animum intendit. Et propterea omnibus Atheniensium oppidis per deditionem receptis, quoscunq; Athenienses obuios habuit, in urbem abire iussit, ni trucidari mallent. Arbitrabatur enim, inualecente fame, ciuitatem facilius ad deditionem peruenturam. Nec cum profecto fefellit opinio. Quippe non multo post, adeo intra urbem fames ac rerum omnium penuria propter multitudinem conuulsi, ut ciuitas à uictore conditiones suscipere cogeretur. Subacta autem Athenarum urbe, Lysander muros, turres, Piræarumq; modulantibus tibijs diruit. Naves coronatis focijs, & tanquam in celebri pompa ludentibus, ad tibiam similiter cremari fecit. Statum reipub. permittit, ac imposito in arce præsidio, triginta intra urbem, in Piræo deo constituit præfectos. triste quidem spectaculum erat urbem uidisse, cuius tam grandis fuerat gloria, & quæ tam maximos in lucem ediderat duces, uastam, deletamq;, seruilisq; munia suscipere. Hæc autem uictoria

Lysandri
uictoria.

Athenæ ca-
pta.

etoria tantum nominis gloria, quæ Lysandro attulit, ut illi per ciuitates aræ constituerentur, pæanes que in huius generis carmine decantarentur: Almæ Græciæ Imperatorè, à latissima Sparta, diuinis celebramus cantibus: Io pæan. Samij autem Iunonis templa, Lysandria appellauere. Erat Lysander ambitiosus, & primoribus difficilis, potentia que terribilis, ac nullus in eo supplicij erat modus. Nam cum Milesios iureiurando persuasisset, se non nociturum, si ad se proficiscerentur, cum primum fidem habuerunt illi, non pauciores octingentis occidit. Tanta deinde cædes in plebeios eius mandato per alia oppida peruagata est, ut Etheoclem Lacedæmonium dixisse ferant, benè cum Græcia actum esse, quod duos non protulerit Lysandros. Cum autem Pharnabazus agrum Lysander incursionibus infestaret, Sparta Pharnabazus accusatorem misit. Ephori ob id non parum indignabundi, per electum Spartam Lysandrum uocauerunt. Is Pharnabazus criminationes formidans, cum eo in colloquium uenit, exorantq;, ut ad ephoros literas daret, quibus nulla læcèssimum iniuria se fateretur. Quod cum facturum se reciperet Pharnabazus, aperte de Lysandro et optime conscripsit: clanculum tamen per alias literas illum damnauit. ac in obsequandis literis, epistolas alternans, forma aspectu non dissimiles, et quas seorsim exarauerat, Lysandro dezi callidit. Eas cum ille utiles arbitraretur, Cretica arte delusus, ephoris accusatorias reddidit. Ephori autem inspectis literis, eas Lysandro ostenderunt. Ille mæstus, & religionis gratia Hammonis templum ascensurum se simulans, uix à magistratu se dimitteretur obtinuit. Erat omnis quasi Græcia illius dominationi obnoxia, quonia per sodalitia ciuitates tenebat. Reges autem & ephori, ut Lysandri potentia dissolueretur, eius uidelicet huic peregrinationi assenserunt. Athenienses interea eiectis triginta tyrannis, in libertatem se uindicarunt: et propterea Lysandrum Lacedæmonij paulo ante reuersum, imperatorem emisere. Et ne eius potentia denuo conualesceret, effecere, ut ex regibus alter unâ in expeditionem exiret. Qui cum Athenienses composuisset, Lysandro dominatus cõditionem

Lysandria
Iunonis tē-
pla.

Pharnaba-
zi callidi-
tas.

Lysandri
peregrina-
tio.

y eripuit.

eripuit. Verum enim uero paulo post cum Athenienses desciscerent, Lyfander prudentia maxime emicuit. Qui non ad aliorum gratiam, sed ad rei Spartanae commodam seuerum imperium exercebat. Erat quidem audax eloquio, et repugnantibus terribilis. Arguens enim de agri finibus dissentientibus, Lyfander ense demonstrato inquit. Hic autem agri disceptationem dirimet. Pratergrediens Corinthi mœnia, dum hostes à tergo incumberent, et à suis languidè resisteretur, forte lepus è fossa exiit. Tum Lyfander: Nonne pudet, inquit, eos timere, quorum mœnibus per secundiam lepores indormiunt. Mortuo interea Agide, Lyfander Agesilaum olim regis fratrem hortatus est, ut regnum susciperet. Cuius opera et suasu cum ille rex crearetur, inter triginta consiliarios Lyfander principatum obtinuit. Constituto itaque Agesilao in Asiam imperatore, ob pristinam consuetudinem, Lyfandrum omnes adibant, comitabantur, colebantque. Et si quid in rebus agendis consilij opus erat, eius libenter iudicio parebant. Videns autem rex omnem consiliario suo dignitatem deferri, et sibi duntaxat inane regis nome superesse, mœnore affectus, in inuidia incidit. Itaque beneficiorum immemor, Lyfandri potentiam auctoritatemque, prorsus deiecit: eumque adeo contempsit, ut cum principatus officia distribuisset, Lyfandrum diuidendis carnibus praefecerit. Qui, cum regi despetum esse se uideret, Spartam ignominiose nauigauit. ubi ad uindictae solatium, omni calliditate plebis animos in regem exasperabat. Dum haec Lyfander moliretur, Athenienses rursus aduersus triginta tyrannos, Thebanis auxiliantibus, insurrexerunt. Quod cum Lyfander accepisset, ephoros hortatus est, ut suppliciter praefectis ferrent. Accepit igitur imperio, exercitumque per Phocenses ducto, Orchomeniorum oppidum in dedicationem accepit. Inde progressus Lebadiam diripuit. Cupiensque cum Pausania rege, quem post eum cum magna manu Lacedaemonij miserant, copias coniungere, illum per literas certior fecit, mane stationem ad Halartium oppidum se habiitum, et propterea ut eo cum copijs maturaret hortatus est. Tunc Atheniensium speculatores, intercepto cursu, Thebanis literas

Agesilaus
rex declaratur.

Orchomenij
de dicitio.

literas detulerunt. Quilectis literis Lyfandrum praenuenientes, oppidum clandestine ingressi, quietem agebant. Tum Lyfander Pausaniae moram haud patiens, orto die phalangem ducit ad muros. Thebani uero structa acie, cum oppidanis eruptione facientes, in petu terribili Lyfandrum cum augure et plerisque obrumcarunt. Deinde in ceteros saeuientes, magna caede edita, in fugam uerterunt. Nulle autem ex his cecidere, tres enim ex Thebanis liberati sunt. Corpus eius per inducias ab Halartinis redemptum, ut primum Boeotiae confinia deserunt, socij in Panopaeorum agro condidere. Huius mortem Spartiatae adeo grauiter tulerunt, ut mortis reum regem iudicarent. Qui iudicium reformidans, è regia effugit, et in Mineruae templo supplex uitam duxit. Et tum sane uiri paupertas clarior emicuit. nam ex tanta potentia, ex tot pecunijs, Lyfandri ex tanta ciuitatum, prouinciarum, imperijque procuratione, ne minimum quidem argenti reliquit. Nullis igitur eum mortuus honoribus caruit: sic ut filiarum sponso pecunia Lacedaemonij multarent, quod Lyfandro mortuo, et in summa paupertate reperto, eas illi repudiaissent.

Lyfandri
caedis.

Lyfandri
paupertas.

SYLLA.

VCIVM Cornelium Syllam, patritia ortum familia fuisse constat, uerum adeo ab adolescentia paruis operibus educatum, ut penes alios habitasse, ac exiguas donunculas mercede condixisset, proditum sit. Vnde cum postea secundis uertetur reb. et elatioribus uerbis saepe gloriaretur, à quodam ex honestiori ordine obiectum est illi, Quo nã pacto uir potes esse bonus: quandoquidã à patre pauper relictus, tam amplas possides facultates? Dum rerum etiã potiretur, multosque occideret, liberatus quidã, unum ex proscriptis hominem occultans, et propterea è saxo praecipitandum, Sylla cõtubernij obiecit, qui in unis adib. egressent, et quod ipse superiores, Sylla inferiores partes incoluisset. Erat glaucis oculis Sylla, et ob faciei ruborem, aspectum terribilior uidebatur. Salubris etiam ita indulgebat, ut à pubertate cum mimis ridicu-

Libertini
cauillum.

lisq; petulanter uersaretur, atq; in rerum omnium dominatu, eorundem sodalitiū inter quotidianas compotationes, & procacitati. *Sylla lasciuia.* tes frequentaret. Adeoq; tū ad lasciuias, leuitates, & illecebras de fluxit, ut etiā in prouectiori etate minus sese reuocauerit. Quippe Metrobium senicū, à iuuenilib. amicis amatum, usq; ad extremū ætatis amore prosecutus est. Nicopolin quoq; uulgare scortū, alio quā nummosum, perditē adamauit: à quo etiā hæres relictus est. Nouerca idem hæreditatē acquisiuit. Quæstor subinde cū Mario consule contra Iugurtham in Africam nauigauit. Et præter id quod ad cætera se magnifice gessit, etiā tanta Bocchum Numidarum regem sibi beneuolentia conciliauit, ut cum per id temporis à Mario Iugurtha profigaretur, ad Bocchumq; suum socerū consugisset, Bocchus beneuolentiæ non immemor, generum Syllæ tradiderit. Et quamuis inde Marius triumphasset, Sylla tamen iactabundus, illius gestæ rei imaginem in annulo sculptam circumferabat, ac in posterum usus est. Erat enim huiusmodi sculptura. Bocchus Iugurthā tradens, Sylla suscipiens. Et licet hæc Mario tristitiam afferrent, tamen consul secundum creatus, Sylla legato usus est. in quo munere Copillum Teetofagorum ducem cepit. Cum uerò tertium consulatum Marius assequeretur, Syllam militum tribunum habuit, eiusq; opera & ingenio Marsos plurima populo Romano beneuolentia conciliauit. Et cum in dies Syllæ nomen increbresceret, Marius inuidia facile tandem laborauit. Ideo Sylla Cætilo alteri consuli adhaesit, à quo cum secretorum omnium primus adscisceretur, ad potentiā gloriamq; sibi iter exstruxit. Nam barbaros alpes incolentis strenuè debellauit, atq; exercitu fame laborante, tantam comæatus copiam exhibuit, ut Marianis etiam suppedicaret. His itaq; rebus Marius astuās, in summā paulo post erupit inuidiam, & ciuile bellum excitauit. Sylla itaq; ex rebus bellis bellicis, ad ciuilia negotia animum intendens, urbanam præturam assili origo. cutus est. Qui cum in Cappadociam cum exercitu mitteretur, Gordio eiecto, Ariobarzānem in regnum restituit, ubi mira auctoritate præcelluit. Nam Arsacides Parthorum rex, Romanorum societ

societatem petens, ad eum tanquam ad Romanū principem legatiū miserat. Bocchus interea, ut Ro. populi Syllæq; gratiā assequeretur, triumphales in Capitolio imagines posuit. Aitrens erat Iugurtha ab eo Syllæ traditus. Cumq; Marius inuidia acrius excædesceret, & statuas diruere moliretur, aliq; Syllæ auxilio esēt, in maiorem quā antea unquā ciuitas seditionem exarsit. Quæ tamen mox exorto sociali bello, nō difficulter acquieuit. Postq; cum Syllæ aduersus Mithridatē emitti se flagitaret, Marius iam senio confectus, ad perniciosissimam illam seditionem, tantarū cladum causam, animū intendit. Et adscito ad se Sulpitio plebis tunc tribuno, omnium quidem nefandissimo inmansissimoq;, aduersus Syllam multa molebatur. Erat Sulpitius magna hominum stipatus caterua, & præter enormia & crudelia multa, flagitiosas scripsit leges. Quibus in bello aduersus Mithridatem gerendo, Syllæ Marium prætulit. Mox consulibus in Castoris æde concionem habentibus, cum armatis irrumpens, compluriumstragem edidit. Dum uerò tribunos militum Nolam mitteret, ut ad Marium exercitum educrent, Sylla clanculum se subducens, ad exercitum præuenit. Quo acta renunciante, milites irati Tribunos propè lapidibus obruerunt. Marius aut in urbe sæuiens, Syllanō omnis ad interitū usq; cæcidit. Quo audito, Sylla cum exercitu ad urbē properē uenit, ac irruens præcipiti furore, nemini pepercit, omnia igne ferroq; mandauit. Enimvero Marius illius rabiem impetumq; formidans, uocarat ad pileum seruos. Sed tandem superatus, urbē secessit. Syllæ uictoria. autem uictor, Marium, Sulpitium, et paucos alios mortis reos iudicauit. Cumq; expeditionem in Mithridatem iamdiu animo deflisset, sumpto exercitu, ex Italia traiecit in Græciā. Et cum nonnullæ ciuitates cum peterent, ipsæ tamen Athenarum urbem Aristonis tyrannide oppressam, capto Pireæo obsedit. Et cum magne molis esset Athenas capere, Sylla pecuniæ inopia coactus ut operi tanto suppedicaret, ad mouenda ex Græciæ templis dona Caphin emisit. Qui cum Delphis esset, & sacra tractare formidaret, ad Syllam, quosdam byæ sonitus intra sacrā eadem audiuis-

se scripsit, quibus terribus progredi ulterius ausus non fuisset. Cui per facietas Sylla rescribens, inquit: Exultatus et iubilatus dei iudicium deprehendere poterat, qui dona tibi per hilaritatem tribuebat, & propterea tu confidentius accipere potes, ex quo clam à Græcis hæc missa fuere. Inter quæ dolium aureum tantæ magnitudinis fuerat, ut iumenta illud tollere nequirit, quod Amphictyones concidere coacti sunt. Verbs deinde ad eam famem est adacta,

Annone caritas mira.

ut tritici medimnus drachmis mille ueniret, & homines letalia quædam commandarent. Tandem post longam famem, Sylla, effosso inter Pirrhaicam et sacram portam muro, Athenas ingressus, milites ad cædem rapinamq; immisit, ac tãtam edidit stragem, ut cruor undiq; per uias ad suburbia efflueret. Cum interea Taxiles Mithridatis præfectus, è Thracia & Macedonia cum centum millibus peditum, equitû X millibus, curribus nonaginta falcatis descenderet, et Archelaus etiã circa Munychiã cum classe in anchoris staret, Sylla famem deuigans (ut dictum est) ex agro Athenensi in Boeotiam exercitum duxit. Hic cum Hortensio è Thesalia copias educente exercitum coniungens, collem quendam occupauit. Erant enim milites mille & quingenti, peditum uerò millia X V. Hostes autem horum paucitate spreta, terribili impetu

Syllæ consilium.

ad eum nulla ratione eis Sylla pauore adimere posset. Erat nõ procul saxcus quidam tumulus, in quo iam pridem arx fuerat, eum cum Sylla occupare statuisset, uidissetq; hostem illum armatis cum militib; properantẽ, usus militum audacia, retrusq; Archelao, nõ tẽ strenuè occupauit. Paulo post Sylla traiecto Asso fluuio, epud Edilium montem non procul ab Archelao castra posuit. Volensq; Thurijs ab hoste captis auxilium ferre, Cheronæam perrexit. Sumptis quæ à militum tribuno copijs, clandestine supra uerticem insidatores emisit ad Thurium, ut de superiore in hostes saxis & telis irruerent. Quo factò, tantus pavor barbaros inuasit, ut fuga exemplo facta, per prona & salus se præcipitarent. Et cum fugientes à Romanis ex inferiori trucidarentur, Taxiles, et Archelaus, instructa acie ad suorũ auxilium strenue profilierunt. Arsit

utring;

utring, certamen, & bilem furor ferientibus acuit. Denum Sylla dextrum Archelai cornu uolentius urgens, hostes in fugam uertit. cæsi sunt passim barbari, ac maxima strages edita est, ut ex tot millibus, decem uix millia superfuereint. Non plures duodecim ex Romanis desiderati sunt. Quo in loco Sylla ob adeptam uictoriam, trophæum erexit. Renunciatur interea, Dorilaum ex omni Mithridatico apparatu, octoginta hominum millia, & classem magnam Chalcidem deuexisse, Boeotiam que agrum inuasisse, & nihil præoptare, quàm ut cum Sylla manus collatis signis conferreret. Dissuadebat autem Archelaus Dorilao, ne cum Romanis confingeret, uerum eos potius differendo contereret, & longis impensis attenuaret. At Sylla, qui iam in Macedonia aduersus Flaccum aduersæ factionis ducem mouerat, his renūciatis, exercitum reduxit, ac obuiam barbaris profectus, nõ procul ab hostibus castrametatus est. Et dum fossas excavari ualliq; muniri iuberet: barbari more & impatientes, ingenti cursu uelocitate operib; destinatos in fugam uerterunt. Et toties uallum munitentes telis infestauerunt, quoties operi faciundo illi incumbebant. Cum postera die Sylla deinceps fossam strueret, à barbaris irruentibus acriter pugnari ceptum est. Sed Romanis mirum in modum urgentibus, hostes terga dederunt. Tum tanta strages edita est, ut campus, paludes, lacus que cruore, & cadaueribus replerentur. Hinc nostra adhuc ætate, arcus, galearum gladiorum que fragmenta egesto cæno reperuntur. Dum hæc agerentur, Roma nuncij uenerunt, renunciantes ab aduersa factione crudeliter flagitiosq; agi. Et propterea ut amicis patriæ penatibusq; occurreret, orarũt. Vxor etiã cum filio ad eũ cõsugiens, ædes dirutas, bona rapta omnia, et in perniciè cætera trahi retulit. Quare animi dubius Sylla, nec patriæ interitũ, nec bellum hoc imperfectũ ferre poterat. Et propterea cũ Mithridate pactus est, ut Asia Paphlagoniamq; dimitteret, Bithyniã Nicomedi, Cappadociam Ariobarzani traderet, Duo talentorũ millia Romano penderet populo, ac septuaginta æratas naues cum apparatu et armamentis exhiberet. Quib; firmatis, cum Sylla com

Syllæ uictoria.

Cũ Mithridate pactum.

ple.

plectens diffuauit, ac Ariobarzanem Nicomedemq; reges in gratiam cum illo reposuit. Et accepit septuaginta naubus, post longos errores, multisq; additis triremibus, cum mille et ducentarum nauium classe, a Dyrrachio in Italiã circa Tarentũ traiecit. Et cum Campaniã ingrederetur, Mariũ uiniorem Norbanumq; consules inuadens, in fugã uertit, ac milib. septem cæsis, Norbanũ in tra Capuã inclusit. Paulo aut̃ post, iterum cum uiniore Mario certamen ingressus uiginti milibus obrũcatis, ac X milib. captis, ad Præneste usq; eum profugauit. Tãdem per multa uariãq; certamina Sylla agitatus, urbem uictor ingressus est. ubi tot hominũ millia ad stragem dedit, tot proscriptorum bona diripuit, tantum satellit. quinis effudit, ut nedum uisu, sed & relatu mortales miseratione afficerentur. Non enim necessitudini, non ætati, non sexui pepercit. Non templa, non penates, nõ paternum domicilium a cæde exemit. Hoc idẽ in Italiã oppidis factitatũ est. E' Prænestinis aut̃ (quoniã singulos trucidando tempus terere uidebatur) simul uno loco ad duodecim millia truncari iussit. Et cũ soli hostiũ indulisset, Solus ego, inquit ille, extincta patria non relinquitur: mox uictor percussoribus sese offerens, cõfossus est. Sylla autem post innumerabiles cruciatus, funera, et proscriptiõnes, ad centum et uiginti annos dictatorem se dixit: optansq; Pompeium affinem sibi efficere, uxoreũ ut repudiaret effecit. Cui Aemiliam Scari quondam ac Metellæ uxoris suæ filiã, Magno Glabione distractam, Pompeio locauit. Ipse quidem de Mithridate magnificentissime triumphauit. Voluitq; patrem, ac patriæ se conseruatorem appellari, atq; annum illum felicem dici. Post felicitati suæ confidens, magistratu libere se abdicauit. Et medio foro priuatus uer̃ abatur. Sæpe etiam populo epulum dedit adeo sumptuosum, ut cibaria multa eiicerentur. Cum uerò gladiatorũ spectaculum ederet, & promiscue consideretur, ipse iuxta Valeriã Messala filiam forte cõsedit. Erat enim illi cum marito iurgium, quam cum uenustam formosãq; Sylla conspiceret, exarsit, & procacissimi adolescentis instar infaniens, molliculis ocularum netibus riuãq; lasciuus eam profectus

profectus est. Et cũ illa nõ minus auerteret, ad uxorias passionibus Sylla descendens, Metella paulo antè mortua, Valeriã ipsam duxit uxorem. Quoniã uerò sodalitijs, cõpotationibus, crapulis, muneribus & citharædis mulierculis etiam immergebatur, in phthiriasum miferam incidit. Hac itaq; sordè inualecente, magis ac magis Sylla uitã periculus, Puteolis mortem obtinuit. Et cum pleriq; corpus ab exequijs arcerentur, Pompei opera cadauer Romam delatum, rogoq; impostum, honore non caruit. Eius monumentum in campo Martio, hac ab ipso edita inscriptione, positum est. Nemo me amicus beneficentia, nemo in ferèda iniuria inimicus superauit.

Phthiriasis
Syllæ.

COMPARATIO LY-
TANDRI ac SYLLÆ.

Visa utriusq; uita satis, gesta iam conferenda sunt. Cum igitur uterq; magnus euaserit, Lyfander tamen a uolentibus magistratum ciuibus accepit: quando per seditionem & ægrostante repub. potentiam usurpauit Sylla. Ille ad amplissima missus imperia, optimorum optimus, priorumq; primus emicuit, et a magistratu sæpius se abdicans, sæpe etiam rogatus accepit. Alter consul semel electus, exercitum annos decem non reliquit: cæterum modò consulem, modò proconsulem, modò dictatorem se gerens, tyrãnidem exercuit. Lyfander suasionè, nõ armis, ciuitatis gubernacula mutare conatus est: nec uniuersa destruxit, ueluti Sylla. Propter amicos ille quidẽ peccata cædesq; patrauit. Sed Sylla per inuidiam Pompeio exercitum absidit: & quam dederat Dolabellæ classẽ, eripere conatus est. Lucretiũ Offellam, per quem Præneste Marium obfederat, quod consulatum peteret inuissus, se inspeclante, trucidari iussit. Lyfander in tanta potestate, continens fuit, alter aut̃ nec adulescens propter inopiã, nec senex a uoluptatibus propter etatẽ se retraxit. uerũ amorib. indulgens, ciuibus de re nimirum uxoria, cõtinentiaq; leges dedit. pecunia ciuitatem exhaustit, libertatem & leges uendit. Et ciuium ædes præconis uoce hastæ subijciens, inter sodalitia, uinariasq; societates turpiter uersatus est. Alter, a quibus ipse uitijs se abstinebat, his ciuitatem replebat.

replebat. Sylla satis erat ciuibus longe deterior. In re autem militari, non est profectò Lysander Syllæ comparandus. Quoniam uictorias diutaxat duas, ex prælijs duobus naualibus ille reportauit: utpote qui Antiochum Alcibiadis gubernatorem, maritima superauit pugna, & Philoclem Athenensis plebeculae ducem circumuenit: quorum alter Mithridatis stabulario, alter Marij mancipio sanè non conferendus. Obsidio etiam Athenarum facilis illi fuit. Neque multis prælijs Lysander Pyreæum occupauit. At si Syllam referam, & si principes, consules, aduersaq; factionis duces, quis Mario terribilior fuit: quis Mithridate ex regibus potentior: quis Lamponio, aut Thelesino ex Italjs bellicosior? et tamen omnes Sylla superauit. Lysander etiam in suorum auxilia plus iusto sepe nauauit operam: Sylla uero cum abesset, & ab aduersa factione necarentur amici, expelleretur uxor, diruerentur ædes, nihilominus in Bœotia belligerans, trophæa constituit. Voluit enim priuatis odijs rempub. anteferre, dum Mithridatem nollet regem appellare, nec dextram dare, nisi Bithynia, Asia, Capadociaq; relicta, Ariobarzani Nicomedeq; cederet. Ipse etiam Athenarum urbem subactam libertate donauit. Lysander autem ex libertate illam in tyrannidem coniecit, ac triginta præfectis obnoxiam fecit. Plura ergo ac præclariora fuisse Syllæ, quam Lysandri facinora: & licet Lysander continentijs, Sylla tamen rei militaris fortitudine fuit longè præstantior.

PYRRHVS.

YRRHO Phthia Menonis filia matre nato, Acacides pater, orta inter Molossos seditione & Cassandro, ceterisq; ciuib. regno pulsus est. Pyrrhum autè adhuc infantè Androcleus, Hippius, Neanderq; licet per uarios casus, per multa rerum discrimina, ad Glauciã regem in Illyricũ detulerunt. Rex autem quia Cassandrum Acacida inimicum timeret, aliquandiu de-

libe-

liberandus hæsit. Puellus interea humi reptans, Glauciã pedes amplexatus, apprehensa ueste surrexit ad genua, & blandientis instar Glauciæ risum primo, deinde commiserationem excitauit, quasi per hoc salutem regi suam commendaret. Rex igitur pietate affectus, non modò cum cum filijs educauit, uerum & filiam in uxorem dedit, ac duodecim annos in paternum restituit regnum. Erat autem terribilis aspectu Pyrrhus, ac os unum intergrum que desuper habebat. Inerat etiam eius dextri pedis digitus quædam diuina, quo premens, splene laborantibus medebatur. Ferunt eo mortuo, cum cadauer igne consumeretur, digitum illum ille sum perstuisse. Dum uero securum se iam crederet, septimum & decimum attingens ætatis annum, Mollossis in eum conspirantibus, regno pulsus est. Neoptolemo enim sese dediderant. Pyrrhus ergo ad Demetrium Antigoni filium confugit. Qui cum apud Hipsium pro eo in pugna illa magna certaret, hostes in fugam uertit. Et federe cum Ptolemæo inito, Demetrijs obses in Aegyptum nauigauit. ubi modò in gymnasijs, modò in ue nationibus, fortitudinis & audaciæ signa ostendit, ac Antigona Berenices Ptolemæi uxoris filiam, sibi in uxorè dari meruit. Cuius precibus & opera, cum copijs à Ptolemæo in Epiru, ad recuperandum regnum missus est. Quare cum Neoptolemo super regni societate pactus est. Regno autem duos non capiente, Neoptolemus quidem Pyrrho necem molitus est. Quoru ille certior factus, cuncta que dissimulans, eum in cenam uocauit, incantum que ferro superauit. Dein regno potius, & suscepto ex Antigona filio, constituta que in Cherroneso Epiri urbe, Ptolemæi & Berenices memor, filium Ptolemæum, urbem Berenicidam nominauit. Interim fortuna pulcherrimam occasione offe-
rente, Macedoniam sibi animo destinauit. Nam Antipater necata matre, Alexandri fratrem regno pepulerat. Qui dum à Pyrrho auxilium peteret, in societatis præmium ei Nymphæã urbem maritimam Macedoniae oram, Ambraciam, Acarnaniam, Amphibiamq; concessit. Quas urbes, cum Pyrrhus præsidijs munif-

Pyrrhi quædam pecuniaria.

Antigona Pyrrhi uxor.

set, ab Antipatro reliqua abducere, et Alexandro acquirere satagebat. Cuius rebus iam stabilitis, Demetrius in auxilium repente aduenit. Sed quia non uocatus accesserat, mox in suspicionem incidit. propterea ambobus una comorantibus, alter alteri insidias tenere, uerba dare, ac exitium machinari cepit. Demetrius tandem praeniens, Alexandrum uita priuauit, & Macedoniae rex appellatus est. Habuerat Demetrius Didamiam Pyrrhi fororem in uxorem, qua mortua, tum quidem ob regnorum uicinitatem, magne inter eos inimicitiae exortae sunt. Hinc paulo post Demetrius super Pantaucus Aetolis, et Pantaucum duce cui copiarum parte ibi in praesidium relicto, ipse cum reliquo exercitu ad Pyrrhi perniciem exierat. Pyrrhus autem aduersus illum properans, per diuersos calles, Pantaucum adortus est. et dum pugna uirring, saeuiret, Pantaucus, magna uir fortitudine ac proceritate, Pyrrhum ad singulare certamen prouocauit. Pyrrhus, qui Achilles genus sibi ad uirtutem, non ad gloriam usurpabat, in Pantaucum acrius equum contorsit: & confraetis hastis, ac uno accepto uulnere, Pantaucum duobus transfossium uulneribus humi prostrauit. Hac itaque Epirorae uictoria exultantes, Macedonum phalangem grandi impetu adorti, quinque millibus captis, reliquos in fugam perniciemque dederunt. Praelium hoc quidem tantum nominis, tantumque gloriae Pyrrho peperit, ut Alexandro eum magno, tum uulnus alacritate, tum manuum agilitate, & animi magnitudine similem existimarent. Et profecto rei militaris peritus, Pyrrhus praclare polliuit. Nam Antigonus sane eum commibat, etatus suae ducibus, non semel praetulit. Fuit praeterea comis ac perbenignus, et ad referendas gratias apprime liberalis. Cum autem male dictum quandam nonnulli ex Ambracia pelli flagitareret, hic Malo, inquit, eum apud paucos, quam circumuenient apud multos nobis obloqui. Nonnullos per uolentiam in eum conuictus uos, accersiri iussit. petijtque, nunquid in eum talia concessissent? respondente uno, Plura utique, si uim plus incurgita semus, subridens Pyrrhus, eos impune dimisit. Habuit post Antigonae mortem, Penonae regis filiam uxorem, & Bricennam Bardylis Illyrici, Lanassamque Agatho-

Agathoclis Syracusani. Ex prima Ptolemaeum, ex altera Alexandrum, ex nouissima Helenum filios suscepit: omnes manu, animo, ac bello promptos, ferocesque. Cum autem a filiorum uno, puero adhuc, cui regnum relicturnus esset, rogaretur, acutorem ex uobis gladium habenti, respondit. Lanassa autem, quae Corcyrae Pyrrho in dotem dederat, uidens eum alijs nimium uxoribus blandientem, in Corcyram soluta, ac Demetrium accepit in uirum. Qui nuntia urbe, maiora simul mox animo concipiens, peditem centum millia nauesque, quinquaginta congregauit. & dum aduersus Lysimachum exercitum duceret, Pyrrhus ei Berreham abripuit. Hoc cum accepisset, priore relicta expeditione, in Pyrrhum se conuertit. Castris autem iuxta positis, multi ex Berreha in Demetrii castra profecti, Pyrrhum summum laudibus modo milium patrem, modo omnium benefactorem praedicabant. Tum hortabantur Macedonas ad Demetrii dominatu, hortabantur ut ad Pyrrhum armorum parentem transirent. Quibus rebus exercitum cernens motum Demetrius, insidiasque times, simplici amictus chlamyde fugam arripuit. Pyrrhus itaque in exercitum receptus, ac Macedoniae rex est saluatus. Paulo autem post apud Edeffam a Lysimacho superatus, relicta Macedonia in Epirum secessit. Vbi dum in ocio degeret, Tarentini in Italia a Romanis attriti, Pyrrhum sibi in subsidiarium ducere adscuerunt. Erant Tarentini, Lucani, Messapij, Samnitique societate coniuncti, ad quos, cum Pyrrhus equitum tria millia, peditem tria & xxx. funditores & sagittarios quingentos, elephantos xx. transferret, per medium Ionium Borea saeuiente, classem pars in Lybicum, pars in Siculum pelagus disiecta est. Ipse autem cum regna nauis, ferientibus undique, procellis, tandem ad litus adactus, Messapiorum litora ceu nauifragus tenuit. A quibus magnificentiissime susceptus, cum tribus milium Borea saeuiente, classem perstitibus, ac elephantis duobus, & Cynea sibi obuiam procedente, quem antea cum tribus equitum millibus in Italiam praemiserat, Tarentum ingressus est. Adueniente itaque Albino consule magno cum exercitu, Pyrrhus caduceatorem praemisit, Romanos interrogans, an

Pyrrhus
Macedoniae
rex declara-
tus.

Pyrrhus
Tarentum
occupat.

re prouocatus certamen, eum à capite usq; ad imas corporis partes ense discidit. Qua uictoria per reliquum itineris securior factus, cum uiginti pedum millibus, equitū tribus millibus, Tartarum peruenit. ubi delectu facto, aduersus M. Curium Romanum consulem apud Beneuentum exercitum duxit: à quo superatus & in fugā uersus, amissa Sicilia Italiquē, cum octo millibus pedum, & quingētis equitibus, in Epirū soluit. Et cum nihil haberet, unde exercitū posset suppeditare, Macedoniā ingressus, cūcta populā batur. Tum multis captis urbibus, militū millibus ad eū deficientibus, Antigoniū Demetrii filium, tunc Macedoniae regem, iusta acie superatum, cum maxima Galatarum cæde profugauit. Pulsio itaq; Antigono, & Egeis expugnatis, Cleonymus Spartatarum rex, quod in Lacedæmonios uiolentus esset, regno pulsus, Pyrrhum contra Spartam cum pedum uiginti quinq; equitū duobus millibus, elephantis tribus & uiginti adduxit. Pyrrhus autem ut animo erat irrequietus, sic ad res nouas intendens, nullā moratus occasionem, apud ciuitatis muros castrametatus est. Postridie uerò, ciuitatis fossas & aggeres superare contendens, dum in hostes equum adigit, equus sagitta transfossus per auiā Pyrrhū precipitauit. ex quo à pugna cessatum est. Ipse quoniam expugnare ciuitatem non poterat, multis acceptis plagis, ab oppugnatione desinit. Abscisa igitur uixdum præda, confestim ab Aristoteōtra Aristippū Antigoni partes sectantem, incitatus est. Sed propter Arta Lacedæmoniorum regis insidias nihil efficere potuit. Acri autē pugna à Spartans circa Ptolemei filium exorta, pperauit Pyrrhus ut auxilium ferret. Quem cum cognouisset adueniens, ab inimicis iam confectum, ira simul atq; dolore percitus, in Eualcum ducem citato equo uectus, eum hasta transfossus humi strauit, ac pedibus desiliens, magnam super illo pugnantium cateruam occidit. Ex quo hac paulū ultione mitior factus, quasi per funebre certamen filio parentasset, tandem peruenit Argos, Antigonus etiam ab Aristippo accitus illuc contenderat. Cum autem Aristippono ostu Pyrrho portam referasset, Galatasq; in urbem recepisset, ingredien-

Pyrrhi in
scelix ca-
sus.

redientibus elephantis rumor Arguios excitauit. Quare quantum poterant, armarunt se ciues. Ut primum illuxit dies, Pyrrhus in forum perueniens, simulacrum enei lupi ac tauri quasi in prælio quodam conspexit, et simul ueteris oraculi memor, summopere perhorruit. Habuerat enim oraculum, mortem sibi imminere, cum Oraculum
lupum taurumq; pugnantem cerneret. Territus ergo, dum pedem Pyrrho dā
referret, inter suos qui seriatim urbem ingrediebatur implicitus, tum.
nec euadere, nec pugnare poterat: ita ex amicis inimicisq; colluio
quædam fuisse facta uidebatur. Nec multo post fortissimè pu-
gnans, à quodam hasta uulneratus est. Qui cum in percussore e-
quum uerteret, ab illius matre cum cæteris pugnam desuper spe-
ctante, ac filij periculum formidante, iniecta tegula, letaliter per-
cussus, ex equo decidit. Hic cum Antigoni miles ceruicem incisu-
ris gladium eduxisset, ita toruē hominē aspexit Pyrrhus, ut præ-
timore non recte, sed ab occipite ceruicem ille secaret. Antigo-
nus quidem caput Pyrrhiq; corpus magnificè sepeliri fecit. Hele-
numq; eius filium adolescentem humaniter amplexus, in Epirum
remisit.

Pyrrhus oc-
ciditur.

CAIUS MARIVS.

CAIUS Marius humili loco natus, patrem habuit Marium, matrem Fulciniam, homines sanè rusticos ac uiles. Huius Marij Rauennae iam dū dum erat statua, & aspectu immitis, & eius moribus congrua. Qui tametsi cum parentibus rusticaretur, tamen urbanarum rerum desiderio allectus, Romam ali quando proficiscitur. quoniā uerò bellicosissimū ei natura effin xerat animū, facile militiam perferens, apud Numantiam sub Africano, cæteris ætatis suæ adolecentibus fortitudine præstitit. Nam ante imperatoris ora hostem immanissimum semel interfecit, & propterea sub Scipione ad alias dignitates peruenit. Cumq; per ociū ab amico fortè Scipio rogaretur, quem nam post se futurum putaret Romanorum imperatorem, tum leniter ille Marium tangens: Hūc profectò, inquit, Quibus uerbis Marius elatior factus,

A ccc

cei oraculo confirmaretur, tribuniciâ dignitatem obtinuit. In quâ
 profus præclare excellit, non ut adolescens, sed ut perprudens
 homo. Et propterea ad adilitatem animum intendens, id muneri
 sibi decerni petijt. quod cum haud exoraret, minorem adilitatem
 consequi nitabatur. hac quoq; denegata, bis scilicet eodem die.
 Marij repul
 sa.
 pulsus est: quod nemini antea contigisse dicunt. Marius ob id ani
 mo contentus, paulo post tamen præturâ petijt. Sed quia donia
 suffragatores corrupisse dicebatur, in iudiciû accitus, præter om
 nium opinionem munus assecutus est. In quo cum mediocriter lau
 daretur, ulteriorem Hispaniam sorte sibi uendicauit. Hanc adeo
 prædonibus extersit, ut tuto possit aurum circumsferri. Ex ijs igitur
 rebus ad remp. animum iniecit. Nec ille quidem eloquentis,
 ut pleriq; solent, uerum cordis altitudine, solertia, morum dexteri
 tate, in præbensandis dextero, inter cõuersandum cum plebe, sibi
 iulia Marij
 uxor.
 autoritatem comparauit. Ex quo sanè Iuliam insigni Cæsarum sit
 milia oriundam, uxorem habuit. Cuius etiâ hinc Cæsar sororius
 nepos erat. Postea sub Cæcilio Metello cõtra Iugurtham legatus,
 multa probitatis signa ostendit. Et in tantum studio militum & be
 neuolentia creuit, ut Metellum non mediocriter commoueret. Ita
 que milites multi per literas in urbem enunciarunt, bella nūquam
 contra barbaros finem habitura, nisi Marius consul crearetur. Ma
 rius per hæc, ac uatis consilio, ad maximas res exhortantis, consr
 Marius con
 sul designa
 tur.
 matus, Romam uenit. Qui summa cum uoluptate receptus a popu
 lo, consul designatus est. Conscripto igitur exercitu in Lybiam
 irajciens, Iugurtham à Metello superioribus bellis quasi regno
 pulsam, amplius tamen ad Bocchum regem sacerû profugere cog
 git. Hunc Bocchus pudore magis, quàm amore suscepit. Timebat
 enim ne si quando Iugurtha regnum recuperaret, ipsi inimicus es
 set. Et propterea Marium per literas monuit, ut ad se Syllam mitte
 ret. Erat tunc Sylla quaestor, & multa in eo bello utiliter gesse
 rat. Bocchus autem Sylla uiso, animi quid ageret dubius, nūm Syl
 la Iugurtham, an Iugurtham Syllam traderet, multum cogitauit.
 Tandem omnia diuinctens, Iugurtham captiuû Syllæ dedit. Quo

res demum fuit Romanæ libertatis euersio. Quippe cum in urbe
 hoc renunciatum est, qui Mario insenseri erant, Syllæ rei gloriam
 adscribebant. Et propterea (ut est leuitas uulgi) Syllæ partibus in
 hærebat, eiusq; industria captum Iugurtham sæpe testabatur. In
 terea Theutones Cymbrosq; Italiâ maxima manu inuadere audi
 tum est. Quare ciuitas curis cogitationeq; agitata, ad tantam bel
 li tempestatem profigendam in Mario summopere confidebat. Er
 rat enim Marius absens, ad inendum autem rursus consulatum,
 tempus minime dabatur. Sed ita populus Marij studio uiguit, ut in
 uitiis omnibus eum secundo consulem designauerit. Marius itaque
 ex Africa delatus, triumphum egit, et Iugurtham duxit captiuum.
 Deinde expeditioni se accingens, exercitû laboribus, cursu, itinere
 rib. exercuit. Ipseq; cû egregie cætera, tum uocis etiâ asperitatem,
 aspectusq; rigiditatem tuebatur, ut suos ad obsequendum maiesta
 te permoueret, & hostibus terrorem incuteret. Erat item in iudi
 cando æquus, & ob id militibus ualde gratus. Legitur enim quod
 cum C. Lucius, eius ex sorore nepos, adolescens Trebonij forma
 teneretur, ac eo uiolenter abuti uellet, & propterea cum à Trebo
 nio nefas detrectante esset occisus, Marius Lucij morte audita,
 Trebonio diem dixisse. Sed is constanter sese expurgans, post
 quam innocentie suæ testimonia protulisset, Marium admiratio
 ne affectum, corona quoq; Trebonium donasse. Hoc Marij iudi
 cium talem præ se tulit honestatis opinionem, ut ciuium omnium
 animos ad tertium illi demandandum consulatum allexerit. Sic de
 signato, tum consul fuit. At barbari præter omnium opinionem,
 aduentum in Italiam suam distulerunt. Hinc pro temporû necessita
 te Marius quarto consul designatus est. Suscepto itaq; magistratu,
 Marius ultra alpes exercitû ducens, ad Rodani ostij castrametatus
 est. Barbari bipartiti, pars altera aduersus Catulum Marij col
 legam, altera è regione Marij castra posuît. Tum Theutones pro
 currerunt, agros populati sunt, Marium probris ad prælium lace
 suerunt. Sed consul in castra suos coegit, audaces cõprimens, et e
 rumperere uolentes instantius prohibens. Volebat enim ut aliqua de
 hostibus

Cymbrici
belli origo.

Marius ter
tium &
quartum
consul.

hostibus habita consuetudine eius milites barbarorum nō horre-
rent aspectus, nec uocum asperitates, aut eorum feroces impetus
formidarent. Erant uerō Theutones & Ambrones ad triginta my-
riadas, & propterea Romanos derisui habebant. Quos cum sa-
piens prope uallum lacesissent, nemine castra exeunte, alpes tran-
scendere statuerūt. Cum igitur præter Romanorum castra ince-
derent, subsanātes quaerebāt. Nūquid uellent ad suas uxores nun-
insolentia. cij dare? Digressa deinde hoc modo per dies sex barbarorū multi-
tudine, Marius paulatim se mouēs, positus semper cominus castris,
nouissimos sæpius intrepidē superabat. Et ad Sextias usque aqua
perueniens, tandem decernere statuit. Interea Ligurum nonnulli
gregarij milites dum aquatum proficiscerentur, ab hostibus Am-
brones sese terribiliter appellanibus, irritati sunt. Erant Ambro-
nes ultra triginta millia. At Ligures illorum audacia fastidi-
ta, sese etiam altis uocibus Ligures ipsi compellabant. Ex ea igitur
irritatione, ad arma, ad manusq; concursum est. Quibus con-
fligentibus, dum Ligures impetum ferre iam non ualerent, Roma-
ni desuper in barbaros irruentes, tanta Ambrones cæde profusa
runt, ut flumen proximum cruore, & cadaueribus opplere-
runt. Postridie autem Marius, concuuitates quasdam barbarorum ca-
stris imminentes contemplatus arborum densitate horrendas, &
Claudium Marcellum cum tribus militū millibus in insidijs dispo-
suit, & alios ante uallum in aciem componens, reliquos in plani-
ciem ordinatē deduxit. Theutones ob hoc incensi, in Romanos
præcipites properarunt. Sed Mario circumquaque suos hortante,
ferale bellum inceptit, adeo ut strictis gladijs, collis umboni-
bus, & admotis pedibus res ageretur. Tunc irruente desuper
Marcello, barbari terrore percussi terga dedere. Ex quo Marius
direptis castris, et occisis prope decem myriadibus, uictor euasit.
Hæc, uictoria potius, Romā petijt. & audito quòd Catulus col-
lega à Cymbris male tractaretur, illuc se contulit. Nec longo tem-
pore post compositis apud Vercellas in planicie copijs, cornua
omni strenuitate minuit, quæ duodecimginta militum millia con-
tinebant.

tinebant. Catulus autem in medio suos duxit. Cymbrorum etiam
exercitus in partes duas diuisus, per stadia triginta cornu quod-
libet extendebat. Concurrentibus sic utrisq; tantus clamor, stre-
pitus, & fragor exortus est, ut cælum atherq; ruere existimaretur.
Verum sole contra Cymbrorum oculos fulgurate, ingens Ro-
manis inde auxilium contigit. Feruente deinceps pugna, militum
quispiam forte clamauit: Fusi fusi hostes sunt. Quæ uox à reli-
quis excepta, auctaq; finem prælio attulit. Nam cæsi sunt & fusi
maxima strage Cymbri. Debellatis hostibus, Catulus signa om-
nia & hostium tubas in castra deferru iussit, ut si quando ad pe-
tendum triumphū egeret tali testimonio, haberet Tum autem pars
utraque uictoriæ sibi gloriam usurparet, Parmensium legatis,
qui constructi inter fuerant, mandatum est, ut de uictoria iudica-
rent. Hi autem per cadauera ambulantes, Catulanorum sagittis,
in quibus Catulus inscriptum fuerat, iacentes occubuisse retule-
runt. Attamen populi studia adeo erant ad Marium conuersa, ut
quantum consulatum ei demandaret, & solum ipsum pro uictoria
triumphare decerneret. Verum Marius ut Catuli sibi milites
conciliaret, noluit absq; collega triumphare. Erant inter Marium
Metellumq; inimicitia non mediocres, quas ut ulcisci posset Ma-
rius, in petitione consulatus per tribus et suffragia, argentū clau-
destinē disperfit, & sextid consul est designatus. mox igni et aqua
Metello interdici iussit. Quo exulante, Marius ad tyrannidem, et
rempub. subuertendam animum intendens, ex primoribus multos
trucidari fecit. Propter quod & patribus & populo iniuisus, tum
quia obsistere non posset, quin in urbem Metellus reuocaretur, si-
mulans deorū uoti facturum se, in Cappadociā, Galliamq;
peregrē profectus est. Paulo post Mario Romam reuerso, Boc-
chus rex Romanorum socius ob beneficij à se in Romanum popu-
lum collati memoriam, aureas in Capitolio imagines erexit. in his
erat Bocchus ipse, lugurtham Syllæ tradens. Marius ob id inuidia
tumens, ne Sylla, qui eius fuerat ad Bocchū legatus, sibi uictoriæ
faman attribueret, statuas euertere conatus est. Cui Sylla aduer-

Cymbri fu-
perati.

Ambromum
cædes.

Marius se-
xtium con-
sul.

sante, seditionis & inimicitiarum ignis excoaduit, quantus uelam
tea nunquam fuerat. Caterum exorto sociali bello, ciuile paulim
quieuit. Quo sedato, inter Marum & Syllam armorū rabies rur-
sus exarsit. Erant tunc Sylla, & Q. Pompeius consules, aduersus
quos cū Marij consilio Sulpitius armata manu insurgeret, iugula-
to alterius consulis filio, Sylla opprimere non potuit. Per posticū
enim Marij domus euasit ad exercitū. Tum Marius prator à Sul-
pitio ad has tempestates factus, ut Syllæ conatus reprimeret, ser-
uis ad pileum uocatis, multisq; ex Syllæ familiaribus ne catis, cum
ipso conflixit, sed uictus est. Hinc cum tremebundus per solitudi-
nes & latibula erraret, rerum omnium penuria laborans, uix à
seruis duobus senex & grauis in nauim Minturnensium littori ui-
cinam receptus est. At mox nauæ ab equitibus de littore competi-
lari timentes hostium minas, indignum simul putantes tantum ui-
rum hostibus tradere, honestam commentati sunt occasionem,
& Mario in terram dimisso, uela repente dederunt. Ipse uerò per
paludes & stagna ad senem quendam peruenit. Et in terram pro-
stratus, opem exorauit, ut inter uluas delitescere posset. Denum
hostibus circumquaque ruentibus, nudus cæno que oppletus, in
palude repertus, lectus, ductus que Minturnum, ut iugularetur. Li-
ctor ergo cum ad Marium gladio armatus accederet, uidere sibi
uisus est ex Marij oculis fulgurantem flammam exire, uocemq; au-
dire, Mariū dimitte. Stupescit cæcus carnifex, prodigium omnibus pa-
tescit. Quare Minturnenses Marium unicum exemptum, ad na-
uem usq; honorifice deduxerunt. Qui tum Libyā petens, cum Ma-
rio filio in Epirum traiecit. Cumq; Syllam audiret in agro Bæotico
cum Mithridate bellare, & Romæ consules seditionem agere,
cum filio & militibus mille, Telamonium Tyrrenū oppidum an-
nauigauit. Collectaq; manu, Cynnæ cōsili, ab Oſtatio urbe pul-
so adheſit. Et armatis quadraginta nauibus, Ostiam per proditio-
nem occupauit. Interea cum Oſtatiūm consulem alterum audis-
set à militibus obruncatum, ope consulis Cimæ Ianiculum trāſſi
Tyberim occupauit. Quapropter senatus à Cimæ Mariōq; pro ci-
uibus

Marius à
Sylla supe-
ratus.

Marius ab
exilio libe-
ratur pro-
digio.

nibus ueniam precatus est. Qua impetrata, consul Mariusq; ur-
bem ingressi sunt. Erat Marius oculis glaucis, colore rubro, facie
terra, quasi urbi munitans excidim. Tum mox inimicorum sitiens
sanguinem, plateas, uicos, fora, domos, templaq; omnia cadaueri-
bus repleuit. Dum hæc gereret, Sylla debellato Mithridate, cum
copijs urben petere nunciatus est. Ex quo Marius septimum
consulatum inuens, magnam intulit urbi calamitatem, quod Sex-
tium Lucium consularem occidit. Postea sub ipsum iam aduentum
Syllæ, tum curis & laboribus, tum senio & periculo anxius, erro-
res suos & exilium dimetiens, præter uarias diei cogitationes, tur-
bulentissimis quoque noctu in omnibus torquebatur. Vox enim in
auribus ista iugiter insonabat, Dura sunt leonis cubilia. Et pro-
pterea timorem timori aggregans, curis in horas inualescentibus,
illum dolore distorqueri cepit, ac in crudescente febre, die septi-
mo & decimo consulatus sui, cum duodeseptuaginta annos natus
esset, obiit. quo mortuo, plurimi ciues à mortis discrimine li-
berati sunt.

Marij crū-
delitas.

Marij
mors.

E V M E N E S.

V M E N I S Cardiani pater fuit Bures, qui ob
rei familiaris angustiam, ex uehiculis uictum sibi
queritabat. Attamen Eumenes literarum palæ-
stræq; studio sus, aliquando per otium concertans
cum æqualibus, inter lætas certaminaq; strenue
segesit. Quem cum ita Philippus perspexisset, adoleſcentis indo-
le delectatus, cum sibi desumpsit. Mortuo autem Philippo, tanta
apud Alexandrum beneuolentia creuit, ut in Archigrammateum
seleſtus fuerit. Qui cum indies gratia magis proficeret, præter id
quod præfecturâ Perdicæ intercepit, etiam in India cum exerci-
tu tanquam imperator breui constiuit. Barsinem deinde Alexan-
dri cognatam uxorem habuit. Et tum aliquando successerunt Ale-
xander. nam cum per id temporis regia nummis forte esset exhan-
sta, petijt Alexander ab Eumene trecenta talenta; sed ubi non ul-
tra centum corradi posse intellexit, ut hominis fallaciam depre-
benderet,

Archigra-
mateum prin-
ceps scriba-
rum.

henderet, eius tabernaculum succendi iussit. Hoc antè quàm sup-
petias ille ferret, ab igne consumptum est. Mox autem pœnitentia
Bibliothecæ incen-
diū.
motus Alexander, quod Eumenes codices flamma consumpsisset,
uniuersas provincias dictis monuit, ut incensorum librorū exem-
plaria ad Eumenum mitterentur. Ex incendio quidem non ultra
lentorum mille summam auri argentiq; in unum cõflati repertum
est. Ex qua non minimum Alexander accipere uoluit. Decedente
autem Alexandro, inter eius proceres magna de diuidendis reg-
nis orta est cõtentio. Tum Eumenes obfirmato consilio, cum tre-
centis equitibus, & argenti talentis quinq; millibus, ad Perdicam
transiit. à quo nedum humaniter acceptus est, uerum & in regni
socium accitus, et satrapes, post Ariarathis Capadociæ regis ca-
sum factus. Cumq; Perdicam omni uenerationis cultu prosequer-
etur, & multa probatæ in eum fidei signa ostenderet, urbes mul-
tas arcibus præsidijs & legibus muniendas accepit. Ruentibus in-
terea Antipatro et Cratero, ab eodem Eumenes dux creatus est.
Eumenes
ad Perdicam.
hac dignitate, ut ex suo cõsilio uel cuncta ageret. Sed monuit eū
Perdicam Alcetam fratrem, ac Neoptolemum, ut Eumeni obtem-
perarent. Quod cum Neoptolemus nollet, et potius aduersus eum
milites instrueret, Eumenes eum in fugam uertit. Neptolemus ita-
que ad Antipatrū Craterumq; confugiens, orauit, ut per legatos
Eumenes summis pollicitationib; à Perdicæ reuocaretur. Quo re-
spondente prius uirū se quàm fidem relicturū, Craterus cū magna
copiarū parte aduersus Eumene castra mouit. Eumenes inimicorū
præsentiens motū, et imparem se uident, nec admodū se Macedo-
nibus credēs, quos secū habebat, noctu castra mouere statuit. Ne-
rūm eadem nocte in somnijs uisionem habuit, quæ uictoriam ipsi
portendere uidebatur. Ex quo animum uiresq; recipiens, postera
luce copias in campum deduxit. ueritus autem, ne si quando cõtra
Craterum Macedonas locaret, ad eum transirent, mille et uiginti
quatuor mercenarijs militib; eam provinciam demandauit, iubens,
ut nullis editis uocibus in Craterum irrumperent. ipse uerò cum
trecentis equitibus ex omni robore, Neoptolemum inuasit. Media
pugna

pugna cum Craterus sinistrum Eumenis cornu strenue proster-
neret, à Thrace quodam in latius decurrere hasta transfossus est.
Eumenes & Neoptolemus mutuis odijs irritati, quasi duobus con-
Eumenes et
Neoptolemi mo. roma
chia.
curibus nihil actum esset, excaudescere utriq; bile, strictis consi-
des se petierunt. et dum se laniant uulnerib; equos concitant, casti-
des pulsant, arma discerpunt, equis collabentib; in terram sternun-
tur. Tum Eumenes sub genu Neoptolemū acriter uulnerauit. qui
mox accepta plaga, semianimis decidit. Attamen & ipse Eume-
nem sub thorace lauciuit. Eumenes autem spolijs acceptis, et pro-
pter uulnus egrè se habens, respirare uoluit. Cæterū audita Cra-
teri morte, illò aduolans, cum adhuc spirantē intelligentiq; of-
fendisset, multis lachrymis, & extensa dextra tanti uiri for-
tem miseratus est. Interea Perdicæ in Aegypto per seditionem ob-
Perdicæ
mors.
truncatur. At Eumenes, qui infra diem decimum bis uictor euase-
rat, plus sibi inuidiæ odijq; apud hostes & socios, quàm gloriæ
comparauit, quod homo peregrinus, ex Macedonibus primarium
interfecisset uirum. Ob id enim irati Macedones, Eumenum mor-
tis pronunciarunt reum, imperatoresq; belli, Antigonum & Anti-
patrum crearunt. Animaduertens igitur Eumenes tantam belli mo-
lem, modò in Lydiam, modò in Phrygiam exercitum ductitudo,
certamina differebat. Ibi cum forte in Antigoni impedimenta om-
nia, et in ingenuorū feminarūq; corpora et opes omnis incideret,
ueritus ne sui spolijs prædaq; locupletati ad resistendum timidio-
res, ad fugam ob sarcinas tardiores, et in subeundis periculis inertio-
res efficerentur, simulato quod uellet corpora curare, equosq; ad
pabulum admittere, subito de uia restitit. Interim ad Menandrū sar-
cinarum præfectū clam summittens eum monuit, ut quato oculus li-
ceret, impedimenta ex inferioribus locis ad montium cacumina
subduceret, ne si mox castra mouisset, in prædam scilicet prorue-
rent. Menander periculo cognito inde se abripuit. Hæc cum ad-
uersarij intuerentur, Eumeni se multum debere profitebantur. qui
eorum liberos à seruitute, et uxores à militari uolentia seruasset.
Antigonum tamen dixisse ferunt, Eumenum non pietate, uerum
B ut sibi

ut sibi compedes ad fugam amoueret, ita fecisse. Paulo post cum consideraret Eumenes hostium uiribus se non posse resistere, maiorem exercitus partem missam fecit, & cum quingentis equitibus & pedibus ducentis Noram se recepit. Vbi tum loci iniquitate, tum uitæ austeritate, & rerum penuria perterrefactos complures dimisit. Licet autem acrius eum Antigonus obsideret, Eumenes tamen (uti natura & aspectu perquam suauis erat, & iuuenili decore præditus) dulci eloquio leporisq; gratia facile obsidiōis tantū focis minuit. Simul ne desidia intabescerent, noctū per excubias, tum interdū debiliora per opera, sic eos exercuit. Quid multus Tandiu obsidiōne pertulit, quoad Antigonus audita Antiparis in Macedonia morte, percepit cūcta a Caspiaro Polypercone, se ditionib; infestari. Ratus enim Antigonus Eumened ad res gerendas optimū sibi fore adiutorē, ad inducias descendit. Sed Eumenes obsidione soluta, circa insurādū genus ab Antigono dissentiens, congregatis mille militibus ab Antigono repente discessit. Ita liber in Macedonia abiens, ab Olympiade ad Alexandrū eius filiū educandū accitus est. Cæteriū Polypercontis et Philippi consilio, Cappadociæ copijs ut Antigono aduersaretur præpositus est. Qui tamesi propter reginæ literas ab Eudemo & Antigene Argyraspidum ducibus benigne suis susciperetur, obstantē tamen eorūdem inuidia, summa uti potestate nō potuit. Nam ad eum accedere aut salutandi, aut consultandi gratia, illi dedignabantur. Ipse quoque pro aliorum foribus præstolarī minime patiens, finxit sibi Alexandrum in somnijs apparuisse, & tabernaculum cum solo ostendisse, regio apparatū ornatum, dixissetq; Vbi magnis de rebus consultare uolueris, hic uobis cōsilijs adero, opemq; præstabo. Hiū palam renuntiatis regium ornauit tabernaculum, in quo congrederentur. Interea cū Theutam et Antigene ad superiores partes adequitans, ueritus ne per auaritiā mortem ipsi struerent, argenti se penuria laborare simulauit. à quibus igitur potissimum odio habebatur, ab ijs res grande mutuo accepit. Et sic inimicorum opibus, corporis sui tutelam inuenit. Putabat enim illos ne tantum pe-

Eumenes
ad Alex.
ducandum
accitus.

cumq;

uniarum amitterent, in eius perniciem non ulterius cogituros. Quod etiam usū euenit. Quamuis autem ad uictoriā Antigonus plurimo usū fuerit strategemate, tamen cæteris diffugiētib; Eumenes fortissime restitit. & apud Pasiugrem fluum magna cum cæde impetum inimicorum represit, ac quatuor millia in suam potestatem redegit. Ex quo principes Argyraspidum inuidia rursus extimulati, necandi hominis consiliū agitauerunt. Tum Eudemos Phœdimusq; duo ex ijs qui pecuniā ipsi mutuo dederunt, ut amissionem præuenterent, consilia Eumeni reserauerūt. Quamobrem Eumenes fata haud posse moueri uidens, statuit cum Antigono de rerum summa decertare. Instructis itaq; aciebus, & singulos ad uictoriam exhortatus, maximo impetu in hostes irrupit. Pugnatum est utriusq; hostiliter, & tandem ab Antigono phalange contrita, Eumenes inferior extitit. At Antigonus equitatu superior, mox hostiū sarcinas interceptit. Argyraspidum autem principes impeditorum iactura solliciti, per legatos ea repetierunt. Quibus benigne pollicitus est Antigonus, si uinum sibi Eumened tradidissent. Qui parum morati, in eum manus iniecerunt, & uinctum Eumened ad Antigonum traxerunt, quem cum uidere nollet, ut leonem elephantumq; que custodiri iussit, & paulo post necari. Antigonus autem, cremato corpore, illo que in argenteam urnam imposito, uxori cineres filijs que deferri mandauit. Argyraspidas que omnis uitii immanissimas belluas infectatus est: & ita dispersit, atque in perniciem dedit, ut neque in Macedonia, neque in Græciam peruenire potuerint.

Eumenes in
teritus.

S E R T O R I V S .

VINTI Sertorij genesis haud sanè fuit obscuro. Nam ex Nursia Sabinorum urbe oriundus, à Rhea matre uidua honeste educatus, adolescens adhuc eloquentia floruit, & in causis orandis auctoritatem nactus est non uulgarem. Sed cum ad

B 2 milita.

militarem gloriam animum appulisset, primò sub Cepione in Gal-
 lia contra Cymbros merens, cum male à nostris pugnatum es-
 set, Sertorius amisso equo, saucius que, thorace armatus, Rhoda-
 num per aduersos fluctus tranauit. Sub Mario deinceps aduersus
 Cymbros militans (si enim magno terrore Italiam inuaserant) an-
 sus est eorum castra, Caelica amictus ueste ingredi, et quadam eo-
 rum linguae notitia obuiantium congressus fallere, ac exploratis
 quae scitu digna fuerant, Mario omnia referre. Quamobrem eum
 tanta Marius beneuolentia profectus est, ut uix ex aequalibus il-
 lum similiter ullum. Missus posthac à Didio praetore in Iberiam
 tribunus militum, ubi milites reru copia corrupti petulantius lesi-
 uebant, magnam difficultatem habuit. Oppida ni enim cõspiratio
 ne facta, accepto à Giryseis uicinis praesidio noctu milites inua-
 serunt. Tum Sertorius congregatis ex fuga militibus portam in-
 traui, qua praesidium irrepserat, et cumetos arma ferentes ferro
 superauit, coaptatisq; continuo sibi hostium insignibus armis
 que, ad Giryseorum urbem profectus est. Quibus armorum mu-
 tatione deceptis, opidum iniit, ac multis trucidatis, urbe potitus
 est. Cuius rei magnitudine, simulac Romam remeauit, continuo
 circa Padum Galliae questor designatus est. qui Marsico insur-
 gente bello, tanta celeritate militum electum habuit, tantaq; in
 rebus agendis diligentia usus est, ut duces strenuos omnes uicerit.
 Hic periculis sese fortiter obijciens, manu que strenue pugnantis
 altero oculo priuatus est. Cuius iactura haud multum commo-
 uebatur: afferens bellicae laudis insignia se sic praeferre. Et pro-
 pretea à R. P. honorificentissime usus in theatro, non minus po-
 pulari applausu quam nobilium urbanitate celebratus est: tamè tri-
 bunatum petens, Sylla oppugnante nõ obtinuit. Ex quo Marij par-
 tibus inherens, Cinnã secutus est. Erant enim Oetavius et Cin-
 na consules. Hic Marij, ille Syllae partes tuebatur. Tandem com-
 missa inter consules in foro pugna, Cinnã cum Sertorio urbe pul-
 satus est. Redente ex Africa Mario, tripartitiisq; copijs, cum Oetia
 pulsio feliciter pugnatum est. Quo contrito, Marius, Cinnã que om-
 nia

Marsicum
 bellum.

Cinnã cum
 Sertorio
 pulsio.

nia crudeliter gesserunt. Quippe serui à Mario ad pileum uoca-
 ti, dominos macerabant, uim dominab. afferebant, pueri abuteban-
 tur. Sertorius autem indignitatem non ferens, cum nemini ciuium
 nocimento esset, seruorum istorum ad quatuor millia occidit. Ma-
 rio deinde Cinnãq; mortuis, et superato à Sylla iuniorè Mario,
 Sertorius rerum urbanaru ratione ductus, in Iberiam contendit,
 ut sibi partibusq; suis refugium aliquod compararet. Prouinciam
 itaq; suscipiens, tum tributoru releuatione, tum in suburbanis hy-
 bernatione puinciales à molestijs liberauit: quo omnis sibi populos
 beneuolentia deuinxit. Non tamen ea diutius fortuna persequi po-
 tuit, quin à C. Annio, à Sylla missis, Iberia pelleretur. Mox autem
 conductis Cilicibus piratis, Pythisam in insula expulso Annij præ-
 sidio occupauit. Ex quo Annius cum classe ualida, et millibus mili-
 tum quinq; Sertorium adortus est. Sub primam uerò pugnam in-
 surgente pelago, Sertorius procellis agitatus, terraq; ab hostibus
 circumdatus, uix decimo die superstes euasit. Sedato itaq; mari,
 multos post errores, in Libyam à Cilicibus rapinarum audis dela-
 tus est. ubi Maurusius cõtra Ascalium auxilio esse statuit. Ad quos
 accelerans, Ascalium superauit, et acri obsidione circumsep-
 sit. Adueniente interea C. Pacciaco à Sylla missis, cum Sertorius op-
 presit, exercitumq; cepit. Expugnato postea Tigenna oppido, in
 quod Ascalius confugerat, Sertorius uictor Maurusios in liberta-
 tem restituit. Rebus ita compositis, à Lusitanis imperator accitus
 est. Erat enim Sertorius ad forum a uicisitudines constans, ac mo-
 destus, et inopinatis castibus audax. Pollebat in super ingenij calli-
 gitate, et ad percipiendas hostium fallacias optimus erat artifex.
 Ex Libya ergo in Lusitaniam abiit. Tum mox Iberia potitus, ple-
 rasque etiam alias ciuitates, ob immatam humanitatem ultro se-
 se adentes, accepit. Commentus est ibi superstitionem quan-
 dam ex cerna alba, quam usque adeo cicurauerat, ut armorum
 strepitus non horreret, sed eum inter acies semper sequeretur. Ab
 hac enim quasi Dianae nunciata, se plurima per reuelationem acci-
 pere Barbaris affererat. Quae cum uocata ad Sertorium accede-

Sertorius
 Iberia pul-
 sus.

Sertorius in
 genium.

Sertorius
 cerna.

ret, facile rudib. persuasit. Hinc et illa quæ per secretissimos exploratores perferrebatur, habere se dicebat. Sic omnia deorū consilio facere uidebatur. Auxit rerū successus hanc opinionē uulgi. nam non ita cum magnis suorū copijs, quatuor Romanorū duces, cum C & XX millib. peditū, equitum septem millibus, sagittariorū uirō et funditorū duob. millibus superauit fuditque. Cottā ualē pugna profugauit. Phidiū duobus Romanorū millibus trucidatis fudit. Domitiū in fugam uertit, Toraniūq. cum exercitu perfundedit, et Metellū maximā auctoritatis uirū ad eō attriuit, ut à L. Lollio ex Narbonēsi agros auxiliū petere cogeretur. Erat Metellus auro grandis, et quieti indulgens, ac nisi iusta acie nunquā bellare solitus. At Sertorius homo erat infestē audacie, et recentis spiritus, ad inēdiam, laborē, se finantiā patiēssimus, qui tumultuarijs concertationib. uarijsq. fallacijs libenter utebatur. Et ita cōtinis uigilijs, per aspera et inuia, modō inuadendo, modō euadendo, Metellum infestabat, ut ei neq. aquādū, neq. pabulandū, neq. castramouendi ocium daret. Quare Metellus Sertorium uidens pugnam detrectare, bellūq. protendere, eum obsidione sepsit. confusus, e quæ penuria uirum expugnari posse. Cui rei cum Sertorius prouidisset, Aquilum cum sex militum millibus frumētatu redeuntem, à tergo adortus, magna cum cæde ita profugauit, ut ab obsidione Metellus turpiter discedere cogeretur. Quibus uictorijs in admirationem barbarorū omnium Sertorius uenit, uotijsq. certatim acceptus est. Erat enim Iberis mos, ut cū duci se uouerēt, unā cum illo etiā morerentur. Ex quo per paucos eiusdem uolūtatis amici reperiebantur. Sertorio autē multa millia tum se uouerunt, usq. eois superatum semel ab hostibus, deuoti suæ salutis oblitī, eum per medios hostes humeris in tutū asportarint. Confluente igitur eo tempore ad eum barbarorum multitudine, quam ob eorum superbiā feritatemq. nec ratione, nec uerbis instruere poterat, quin semper in hostes præcipientes ferrentur, aduocata concione iussit equos duos in medium adduci, quorū alter maior ualentis et imbecillus, alter saginatus ac ualidus erat. Habebat uerō in exercitu militem quendam

Sertorij uictoria.

Iberorum uota.

dam robustum & fortem. Is ambabus adinuens manus, ut uno impetu caudam euelleret, diu tandem neququam sese equumq. defatigauit. Equi uerō fortis humerulus quidam, sensim per singulos pilos caudam euellit. Quam rem omnibus spectantibus, inquit Sertorius: Videte uires ab ingenio saepe superari posse. Et propterea quæ impetu uno confici non possunt, paulatim quadem conficiuntur. potentia enim nulla est, quæ diuturnitate diuini non possit. Pulcherrimo etiam strategmate in Characitanos usus est. quos cū ob loci asperitatem bello superare non posset, ingenio subegit. Hi autē in montium speluncis Boream uersus habitabāt, so umq. habebāt puluerulentū. Sed propter anfractus, et montis altitudinē, à periculo tuti erant. Sertorius hac animaduersa se, è montis regione cumulum ex puluere sublimem eleuari iussit, eleuatum postridie se ueniente acrius uento à milibus misceri, quati, ac dispersi, ex quo puluis per inane uolans, in barbarorum cauernas deferrebat. Quod cū non ultra biduum pati possent, puluere spiritū faucesq. præcludente, sese dederunt. Demū quam diu aduersus Metellū Sertorius belligerauit, siue senectūte, siue Metelli tarditate, superior semper usus est. Etiā Pompeio Pyrenæos transeūte, et Sertoriojana percrebruit, quæ circa Lawroniū Hispaniæ oppidū præclare incepit. Nam cū illud Sertorius obsideret, Pompeius suppetias ferens, oppidanos bono esse animo iussit, quoniam Sertorio magis obsessum è mœnibus quam obsidentē conspicerent. Quibus uerbis ardens Sertorius: Discipulo Syllæ (sic enim eū uocitabat) ostendam, inquit, ducem non minus post se, quam ante se uidere debere. Locarat autem à tergo ualidum præsidū, sic ut Pompeio inuadendi animum, oppidanis euadendi spem simul eriperet. Tum oppido in deditiōnem accepto, id quasi Pompeio se calcante incidit. Sertorio igitur præsentē, exercitus semper incolimus mansit. Quod etiam apud Sucronem maxime cognitum est. Nam in ea pugna Pompeius sinistrum Sertorio cornu ferē contriuerat, tum Sertorius celeriter accurrens, uictoriam Pompeianis extorsit, & eos ita dispersit, ut Pompeius uulneratus, equo que prostra-

Elegās Sertorij factū, & strategema.

Pompeius Syllæ discipulus.

prostratus, uix aufugerit. Interea cum Afranius, alter Syllanorum dux, partē exercitus, cui Sertorius præfuerat, fregisset, ad castraq; profugisset, eaq; diripere attentaret, Pompeius nesciens esse fugatiū, superueniente Sertorio superatus est. Sed audito Metelli aduentu, non ultra cōtendit Sertorius. Dixit uerò: Ni anus ista uenisset, puerum hunc uerberibus castigatum, domū remissem. Paulo post cum in agro Saguntino à Pompeio Sertorioq; acerrime pugnaretur, Sertorius superior, cum ingenti strage ad Metellum usq; Pompeianos pepulit. Hic dum Metellus supra atatem resisteret, telo percussus, ferè captus est. At Romani propter imperatoris discripen pudefacti, mox recollegerunt sese, & in fugam Sertoriū uerterunt, in urbēq; montosa quadam obsederunt. Inde tandem ille elapsus, iterum terra mariq; hostes infestabat, adeò ut Metellus tædio affectus statuerit ijs præmium, qui Sertorium interficerent. Erat Sertorius patriæ amator, qui patrijs legibus cuncta ministrabat, creabatq; ex Romanis quos secum habebat prætores, & magistratus omnis in Iberiorum urbibus. Sapius etiam uicta Metello Pompeioq; obtulit, arma se depositurum, priuatēq; cum suis domi uicturum, si permitteretur. Malebat enim ignobilis in patria degere, quam per alienas urbes imperator & exul esse. Re uerti autem cupiebat in urbem matris intuitu, cuius amore ita afficiebatur, ut cum eius mortem audisset, septē diebus in publicum prodiere noluerit. De reliquo quantus dux fuerit Sertorius, res per id temporis declarant cum Mithridate gesta. quæ tantum illi nominis attulerunt, ut nobilissimos homines, quos secum Sertorius habebat inuidia corruperit. Inter quos M. Perperma præcipuè affeētans, cū multa de Sertorio inter amicos oblocutus esset, pleriq; concitauit, corruptiq;, ut in Sertorij necem coniuarent. Cum autem Sertorius (ut moris sui fuerat) multos in conuiuium adhibuisset, coniuurationis ignarus, uocauit itidem Perpernam, ac coniuuratos ceteros. Ibi cum uellet pro cōsuetudine seruari in conuiuijs decorem, honestatēq;, ij quorum animus ad nefas excaecata defcebat, ficta ebrietate, multa petulanter flagitiosēq; loquebantur.

Sertorij in
matrem pic
tad.

tur. Cum uerò Sertorius scurrilitatē eorum horreret, quasi faciē auertens, supinum se dedit. at mox à Perpēna tum signo dato, Antonius Sertorium gladio percussit, qui alijs iruentibus, multos tandem uulneribus interijt. Perperma paulo post, uti nec ad parendū, nec ad imperandum aptus, à Pompeio superatus, & tandem necatus est. Reliqui uerò Sertorianæ necis conscij, etiam breui & à Pompeio & à Maurijs interfecit turpiter fure.

COMPARATIO EUMENIS ac Sertorij.

Eumenes & Sertorius, uterque extorris, uterque externarum gentium ualidissimis exercitibus imperauit. Sertorio tamen à socijs per gratiam ac beneuolentiā principatus collatus est. Alter multis de imperio dissidentibus, ultrò priores sibi partes affumpsit. Hic Macedonibus, Romanus Iberis & Lusitanis imperabat, & ob rei militaris peritiam imperator effectus est. Eumenes autem ex scriba ad imperium peruenit. Sertorium palam offendere audebat nemo: ad necem pauci coniuarunt. Eumeni maxima & aperta fuerunt impedimenta. Hæc ad fortunam belli. Quod ad modū & mores in bellis: Eumenes contentiones affeētabat: alter conitatis erat amator. Antigonus in regni patrem liberem Eumenem adscisciebat, ne secum de toto imperio cōcertaret. Pompeius, ne priuatē quidem Sertoriū uiuere patiebatur. Et propterea ille in itinere sponte pugnauit: iste uerò ne periret inuitus imperauit. Mors etiam diuersa fuit. Nam Sertorius nil presentiens, Eumenes autē expectans necatus est. Ille benignus, qui amicis fidem habebat: alter imbecillis, qui fugitando comprehensus est. Mors Sertorio decori non fuit: eam enim ab amicis perpeffus est, quam inimici inferre non potuerunt. Eumenes prius captus est, quam fugam arriperet: tum uerò turpius occubuit, captus etiam, & penè supplex uitam orans, animi sui compotem hostem fecit, uitæ dominum.

C CIMON

CIMONEM ferunt Miliadē patrem habuisse, qui talentorum quinquaginta damnatus, & in carcerem detrusus obiit. Mater eius Egesiphile fuit, Olori regis filia. Cimon mortuo patre uinolentus incontinentisq; fuit in adolescentia, alioqui ueritatis cultor, & moribus ingenuitatem quandam conseruans. Attamen à sororis consuetudine non abstinuisse creditus est, cum etiam in mulieres alias procliuis esset, quedam que scorta perditē adamauerit. Ceteri uerò mores ea dignitate entuerūt, qua neque Miliadis audacia, neque Themistoclis prudentia concederet: quos idem iustitia & aequitate superauit. nec propterea uirtute militari inferior fuit. Erat enim forma spectabili, statura mediocri, multa crassa que castriae. Eo tempore ruentibus in Graeciam Persis, et Themistocle Atheniensibus suadente, ut derelicta urbe, nauali praelio decertarent, Cimon accepto equestri fructu, in arcem contendit, Palladi que illud consecrauit, & facta supplicatione, quod non equestri, sed nauali pugna opus esset, clypeum unum sibi coaptauit ex ijs qui appensi erant, ac confestim ad mare cum socijs audacter descendit. Quod facinus non parum profectò ceteris audaciae dedit. Qui cum in eo bello strenue pugnasset, non paruum sibi laudem ac beneuolentiam comparauit. Itaq; multis iam ad eū confluentibus animi et ingenij praestantia omnibus praestitit. Ex quo, cū ad reip. dignitates capebēdas, se dedidisset à populo perbenigne admissus est. Et cū ob facilitatē, cōpositos mores, familiarēq; uiuendi genus omnibus charus esset, ad cōprimendam potentiam audaciā fastumq; non ineptus habebatur.

Cimon clas-
sis prefe-
ctus.

Qua spe Athenienses Cimonem clasiss praefectum decreuerunt. Non enim erat tū apud eos Graeciae principatus, sed penes Lacedaemonios Pausaniāq; erat. Cimon ita dux factus, praeter id quod in eo bello ciues suos summa diligentia exercuit, ut omnium primarij uiderentur, etiam mira in socios urbanitate liberalitateq; usus est. Hinc plurimi siorum à Pausania deficientes, ad Cimonem Aristidemq;

fidem que transferunt. Et eo pacto non armis, non uis, sed facilitate & liberalitate, sensum Graeciae principatum Atheniensibus uindicauit. Erat tunc forte Pausanias Byzantij. Et post enormia multa que patrarat, etiam in nobilem quandam uirginem impiē seuerat. Quapropter ciues indignitate irritati, Cimone etiam hortante, urbe eum pepulerunt. Quo eiecto, ex socijs multi ad Pausaniae Cimonem defecerunt. Detinebant per id temporis Eronem urbem Strymonii adiacentem flumio, Persarum regis quidam necessarii. Hi maximam Graecorum colonijs uim tum intulerant. Quod cum primum Cimoni innotuit, cum socijs in Thraciam soluens, conferto praelio Persas fudit, in urbem que compulsi. Quos obfessit, in tantam obfessos penuriam coegit, ut desperatione inducti, cremata prius ciuitate, in ignem se omnes praecipitarint. Cimon itaque urbe potitus, eam Atheniensium coloniam fecit. Pro quo beneficio Athenienses ei lapideos tres Mercurios decreuerunt, multis inscriptos uersibus. Erat tum propterea Cimon in omnium reuerentia: quoniam Athenienses, qui sub alijs eò usque ducibus iniurijs uix propulsarunt, sub Cimone demum hostes didicerat uincere, urbes infestis signis petere, hostiles agros populari, insulas & oppida subigere. In Scyro insula cum Cimon ossa esse percipisset Thefei, ante quadringentos iam annos à Lycomedē interempti, comperto uix tumulo, praetoria trirēme magnificentissimē excolta, in patriam ea reportauit. Quae res populum Atheniensem illi maxime conciliauit. Ex hisce bellis collectae praedae, partitio non ita pridem antē fuerat: tum hinc res alias, hinc nudatantum corpora constituit. Ita socijs eligendi potestate data, illi supellectilem uniuersam assumentes, Atheniensibus captiuos reliquerunt. Et propterea Cimonē deridebant, ueluti alterā partem in uilē decreuisset. uerum paulo post eius prudentia apparuit. Quippe confluentibus à Phrygia Lydiāq; ad redimendos amicos hominibus, tantū pecuniae acquisiuit, quantum pro alenda quatuor mensibus classe suppeteret. Quae uerò ppria uere belli p se habebat, ea quoq; inter cōciues suos liberalissē partitus est. Quirrimmo permisit, ut ciues, peregrini et egei ex agris ipsius fruges et poma impu-

Thefei ossa
relata.

ne susciperēs. amotis undique septis. ingensq; domi conuiuium parari quotidie uoluit. quo pascereutur egeni, & educarentur. Alia rursus utebatur munificentia. iubebat enim familiares, qui ipsam splendide uestitū comitabātur. si inter eundem quispiam natu grandior, & is uili amictus ueste occurrebat, cum illo uestem mutare. Item si quempian in foro egestate indigna pressum conspicerent, ut propius accedentes pecuniam illi clam in manibus deponerent. Ex quo à Gorgia conscriptum extat, Cimonem diuitias comparasse ut uteretur. usum uerò fuisse, ut honeste largiretur. Critiam autem, Scopadum diuitias, & Cimonis liberalitatem optasse sibi ferunt. Barbarus quispiā cum magna auri copia à Persarum rege deficiens, Athenas confugit: et Cimonis fidei se committens, duas illi argenteas phialas, alterā aureis, alteram argenteis nummis plenam, dono dedit. Cui Cimon subridens, inquit, utrum me amicum an mercenariū maui? cum amicum respondisset: Aufer ergo, ait, hinc munera. nam amicitia tua libenter utens, hæc suscipiā dum opus fuerit. Ab expilationibus quoque publicis penitus abhorruit. Et prope nihil nisi castè, nisi integrè in rempublicā gessit. Ephialti infensus semper fuit, quia popularibus studijs nimium indulgeret. Cimon enim ipse semper optimatum partibus fauebat. Nemo præterea unquam fuit, qui Persarū regis magis deprimeret superbiam, contunderet que. Nam illarū è Græciæ finibus fugauit: & priusquam uires resumeret, multa subuertit ac diruit: A siam omnem ab Ionia usq; ad Pamphiliam à Persicis præsidijs liberauit. Cæterum audiens à regis exercitū Pamphiliam obsideri, eò confestim cum ducenis nauibus enauigans, in Phaselitas primum delatus est: quos tandem hac conditione suscepit, ut decē talentis persolutis, in barbaros secum armati militarent. Per ea tempora præfectus regie classis, cum Græcis cōgredi detrectans, ad Eurymentonem secessit, octoginta propedem naues expectans è Cypro. Cimon qui eas præcludere cupiebat, expedita classe in hostem nauigauit. Illi ne ui congressi cogrerentur, classē intra flumen prouexerunt. Cimon mox insequutus est. Hostes tandem coacti, cum

quadrā

quadraginta et trecentis nauibus, in hostem iuerant. Qui cum nihil dignum gererent, conuersus ad terram nauibus, desilientes in castra se receperunt (ea enim propè locata erant) et aciem instruxerunt. Cimon suos desessos, in integros, & numero superiores timens emittere, paulū deliberabundus perstitit: tandem suos conspiciatus uirium ferocitate & recenti uictoria elatos, peditem ad huc sudantem in terram explicauit, & sublato clamore, impetum in hostes fecit. Barbari cum magna strage se defenderunt. Sed ultimo caesi sunt, captiq; ac castra direpta. Cimon itaque binas undecies consecutus uictorias, apud Salamīnā trophæum binis uictorijs erexit. In hac nauali pugna, ultra allisas, contractas & demersas naues, ducentas cepit. post ad octoginta naues hostium residuas, uersus Hydrompse cum classe conuertit. Illi intellecta sociorum clade perculsi primum, mox fugientes, caesi captique sunt. Hæc clades tantum regi pauoris intulerunt, ut conditiones has libenter acceperit: Temperaturum se à Græco mari per equi cursum, intrāq; Cyaneos ac Chelidoneos navi rostrata non nauigaturum. Ex tot, tantorumq; spoliū precio, ærarium ditatum est. Reliquumq; in publicos usus, & ad exedificandum arcis murum erogatum est. Idem quoque Cimon longorum murorum fundamenta suo ære icisse dicitur, palude multo cæmento grauiq; saxo compressa. Primum etiam Cimon duersorij, que antena uocant, irbem excornauit: platanos in foro plantauit. Eodem auctore Academia, que arida & inculta fuerat, irrigua, atq; purissimis alueis, umbrosiq; deambulatorijs elaborata est. per id tempus Persæ explorata à Thracibus ope, Cherronensem relinquere recusabant, Cimonem contenentes, qui cum paucis nauibus illò nauigabat. At ille cum quatuor tantum triremibus, decem et septem hostium naues cepit. Thastios deinde profugauit, treis ac triginta eorum cepit naues, urbem per obsidionem accepit: regionem omnem cui præerant Thassij, Atheniensibus subegit, à qua quidem erat facilis in Macedoniam descensus. Sed agros Macedonum regis non attingit. Iccirco qui Cimoni infensi erant, accusationē inchoarunt, quasi

Magna Cimonis uictoria.

Liberales
responsum.

C 3

quasi ea ratione id fecisset Cimon, ut eū Macedone liberius quod placeret, transigere posset. A qua cum se liberaasset, tandem cum populo in contentionem venit. Plebs enim inuitis optimatibus magistratum omnem, omnem item iudiciorum auctoritatem in se transferre conabatur. Tum Cimonia detractores, rerum nouarum auidi, populum in eum irritare, flagitium in sororem obijcere, ac Lacedæmoniorum factorem appellare ceperunt. Quamuis autem Cimonia erga Spartanos studium & adio Athenienses afficeret, tamen potentibus iisdem temporibus Spartanis auocū, Cimonem eō cum exercitu transmiserunt. Obtruerat penē uniuersam

Spartæ ter-
remotis.

Lacedæmonem maximus terremotis, & concussis Taygetis montibus, uertex quidam, præter domos quinq; ciuitatem uniuersam maximo cum fragore concusserat. Id eū uicini, tum maxime Messenij, libenter audierūt. Ergo, ut quasi ruinæ reliquias diriperent, arma in Spartanos susceperant. Lacedæmonij uerò alijs etiam impediti, ab Atheniensibus auxilium petierunt. Hic cum per diuersa studia uulgus instabile seinderetur, Cimone multum suadente, eo duce Athenienses Spartanis suppetias tulere. Qui autem aduersabatur, occasione adepti Cimonem criminari non destiterunt, donec per ostracum relegaretur. ea enim est decennialis pœna. In-

Ostracif-
mus.

teriecto tempore Lacedæmonij Delphos à Phœcensibus liberari, per hoc Athenienses offenderunt. Itaq; profectus in Tanagrum illis, cum Athenienses occurrissent, Cimon ab exilio rediens, & patrias undicaturus iniurias, suis sese immiscuit. Sed aduersè factionis duces clamitarunt, Attica turbaturum agmina, atq; hostibus patriam subacturum. et propterea in nullum receptus fuit ordinem. Cæterum Atheniensibus uictis, quod proxime Peloponnesum in Atticam exercitus expectaretur, Cimonem ab exilio ciues remocarunt. Quo agente bellum dissolutū est, et urbes inter se conciliatae. Cōspicatus deinde Cimon iuuentutem Atticā domi in pace esse nō posse, sed semper nouarū rerū semina quærere, ne aliquando ciuitatē turbaret, eā cogitauit per bella, labores, peritiorum ferocioremq; reddere. Quamobrem C C naues omni apparatu expedit; in Cyprios Aegyptios que nauigaturus. Et licet quodam

quodam somnio uehementer turbaretur, atq; ab aruspice non probarentur exta, tamen moræ impatiens classem soluit. Tum transmisisis in Aegyptum L X nauibus, cum reliquis ipse maria perlustrans, regiam classem prostigauit, circumiacentes urbes subegit, cunctaq; belli molem in Aegyptios effudit. Sed cum uniuersum regis Persici regnū delere animo destinaasset, ad Iohem Hammonem ex intimis quosdam dei mentem cōscitatos misit. Qui iussit eos illinc abire, Cimonē enim ipsam iam penes se esse. Sic illi Cimonem de proximo moriturum intellexerunt, penesq; deos immortalium futurum. Paucis interiectis diebus, dum Cimon Citium oppidum obsideret, ualeudine aduersa, uel accepto (ut alijs placet) uulnere diem obiit extremū. Moriens uerò suis præcepit, ut mortem ipsius q̄d uideret celaret, donec scilicet integro cū exercitu redirent in patriā. Quæ mors cū neq; à socijs, neq; ab hostib. intelligeretur, omnes Athenas sospites se receperūt duce Cimone, qui 22. L. antea diē obierat. Ea sane mors tantū hostibus uirium attulit, tantūq; Græcis ademit, ut uix dici queat. Eius reliquæ in Atticā delatae sunt, in monumentisq; posita, quæ ad hūc usq; diem Cimonia dicta sunt. Citienfes etiam quoddam eius colunt sepulchrum. Quibus in terræ sterilitate imperatū aiunt oraculo, ne Cimonem despectū habere, sed eum uenerarentur atq; colerent.

Hammonis
de Cimone
responsum.

Cimonia
monumenta
ta.

L V C I V S L V C V L L V S.

V C V L L V S defuncto patre. Græcis pariter ac Latinis literis opéra dedit. Vtraq; uerò facultate in publicis priuatisq; causis, cōcinnus & elegans fuit. Græca tamē adolescēs studiosus est secutus. Cūq; cōstitisset ipse et Hortensius, itē Siffenna, inter se, ut historīa eius tēporis iuxta sortis casum scriberent: Lucullo obiigit, Marfium bellum scribere. quod & Græco feruore scripsit. Cæterum eum nullo adhuc publico munere fungeretur, Seruilio auguri qui antea patrem eius peculatus accusauerat diem dixit. Ex quo Seruilius non sine suorum uulnere ac exitio iudicium euasit. Marcus ei frater fuit. & quoniam natus erat minor, tantum eum profectus est pietate, ut ante illius legitimam aetatem magistratum quæ-

quendam inire noluerit. Quamobrem populus Romanus eum ab-
sentem cum fratre edilem declarauit. Et cum in Maritico bello au-
dacie simul et fortitudinis indicia ostēderit, Sylla in posterum sua
constantia, ei tantum autoritatis cōtulit, ut quoad uixerit, in re-
bus strenue gerendis Lucullo semper uteretur. Icirco ei signandi
numismatis Sylla prouinciam in Peloponneso dedit: quam ille
summa diligentia administrauit. Ideo mox ad comparandā in Aeg-
yptū classē a Sylla missus est. Illō igitur soluens, in Alexandri-
am traiecit: ubi a Ptolemæo adolescente, omnis beneuolentiæ do-
cumentum accepit. Et ut apparatus luxum, mensæ que delicatam
præparationem sileamus, etiam ei talenta octoginta munerī dedit:
quæ recusans, nec Memphim, nec mirabile quippiam Aegypti-
cum uidere uoluit: asserens, non licere ei cuius imperator sub di-
o hostiū mœnibus sollicitus accubaret, munera suscipere, ac ir-
riterim delicata conspiciere. Attamen cum nequiuisset regem in Ro-
manam societatem adducere, accepta ab eo preciosissima smarag-
do auro alligata, quam (nisi Rex suam imaginem insculptam o-
stendisset) pariter recusasset, in Cyprum soluit. Et collecta per
maritimas urbes classe, per literas accepit, hostes ei circa Cyprū
insidiari. Ex quo noctu uela explicans, integra classe Rhodiā
nauigauit. Sancitoq; cum Chois & Crydijs federe, ut ab rege
deficientes, Samios bellis persequerentur, expulsis simul ē Chio re-
gijs præsidijs, etiā Colophonios deiecto eorum tyranno, in liber-
tatem restituit. Per id temporis Eimbria, Mithridatem sic terrae
pulerat, ut euadendi, nisi maritima ope, spem nullam haberet. Vi-
dens autē Eimbria, maris illi uiam auferrī non posse, a Lucullo pe-
tij, ut Mithridatem mari arceret: quod si fecisset, nihil suæ gloriæ
illustrius eū addere posse dicebat. Lucillus, licet omnia hæc ab tra-
ditione non disponere arbitraretur, tamen uirum hunc nequam no-
lens fortasse sibi socium fieri, Mithridatis fugæ locum dedit. At
cum circa lectum (Troadis locus est) regias naues offenderet,
eas profugauit. Audiens deinde Neoptolemum Tenedi cum clas-
se considere, illō nauigauit, & ascendens Rhodianam quinquere-
nem,

mem, primus in hostem iuit. Tum Neoptolemo cum suis alacriter
procurrente in altum, pugna cepit. Sed crescente magis ac magis
hostium numero, Lucillus hortatus uerbis & opera suos, strenue
acriterq; pugnauit ac Neoptolemum uicit. Hiscē peractis rebus ad
Syllam delatus est. Cui uix applicanti colligendōri ex Asia num-
morum curam Sylla dedit. Damnauerat enim Sylla Asiam talento-
rum uiginti milium multa. Lucullo autem prouinciam obiente, cum
ceteri essent dicto audientes, Mitylenei dimittaxat tributa soluere
detrectarunt. Ex quo Lucillus classe illuc admota, & collatis si-
gnis, cōfessum Mitylenæos superauit, urbeq; potitus est. et prædæ
uim maximam, multos etiam hostium cepit. Mortuo interea Sylla,
Lucillus cum Cotta consul factus est. Et tandem per uarias amba-
ges, Mithridaticum bellum decreto Senatus obtinuit. Tum uerò
Lucillus, qui ad hoc negotium uel maxime aspirabat, in Asiam sol-
uit. Et adscito ad se Fimbriæ exercitū (is enim occisus erat) diu-
turnis delicijs, et longa peccandi licentia contabescēte, eius teme-
ritatem et contumaciam breui contudit. Mithridates autem Lucul-
li aduentum præsentiens, & superiore bello fractus, denuo exer-
citiū pararat. Coegerat enim centum & uiginti peditum millia,
Romano ordine disposita: item decem et sex equitum millia, falca-
tos currus centum, classē præterea armis, missilibus telis, opi-
busq; refertam. Hiscē cum copijs traiciens in Bithyniam, ab urbi-
bus benigne exceptus est. Quia uerò senatus consultum erat, ut
Propontidē retineret, Bithyniamq; debellaret: Cotta priusq; cō-
parandæ occasione adesse ratus, cum Mithridate, priusquam
Lucillus eò cū exercitū se conferret, decerneret statuit. Quare si-
gna cum hoste conferens, amissis peditum quatuor millibus, & na-
ubus sexaginta, cum omni milite, in Chalcedone conclusus est. Cotta à Mi-
thridate uide-
Hæc audiens Lucillus, præter militum suorum sententiam, saluti
Cottæ consulendum existimauit: asserens unum malle se ciuem
ab hostibus liberare, quam barbarorū omnium fortunas adipisci.
Et propterea cum triginta peditum millibus, equitibus bis mille, in
hostium conspectu castra locauit. Deinde barbarorum multitudi-
nem

nem dimensus, sanioris consilij esse duxit bellum differre, quam ancipiti pugna se committere. Accessit ad hæc captiui cuiusdam testimoniu, qui ad tris aut quatuor ut plurimu dies, hostibus com meatu esse afferabat. Idcirco quantam maximam potuit rerum omnium copiam, in castra deferri curauit, ut ociose hostem inedia contereret. Interea Mithridates Cyzicenus Rom. populi socios, ratus per insidias occupari posse, prima uigilia clam castra mouit, & primo sole ad montem Adraſtea exercitum duxit. Quem ſtetim Lucullus inſequens in uico, q Thracia dicitur, copias depoſiuit. **Thracia**
uicus. ad quem locum, ſiue pabulandi, ſiue frumentandi gratia hoſtiſe conferre neceſſario cogebatur. Et proinde uictoriam mente proſpiciens, ſocijs pollicitus eſt, ſine cæde de hoſtibus uictoriam eiſe daturum. Ad talem igitur Mithridatis exercitum inedia compulſit, præcluſis cõmeatibus, ut ab humanis carnibus non abſtinuiſſe dicatur. Ex quo ſpe omni fraudatus Mithridates, inutilem peditem equitemq; cum ſarcinis in Bithyniam diſiſit. Quos Lucullus **Luculli de**
Mithridate
uictoria. facile perſecutus, circa Rhindacum fluuium ſe egit, fugauit, et ſar- cinis direptis, ad ſex equoru, uirorum quindecim, iumentoru uulm ta millia cepit. Hac tanta proſtigatione Mithridates conſternatus, fugam arripuit, reliquisq; copiisq; terreſtri itinere commiſiſ, ad mare deſcendit. Lucullus terreſtrem exercitum inſectatus, hoſtum ad xx millia trucidauit. Ex quo uictor Cyzicum ſe con- tulit, à quibus honorificentiſſime ſuſceptus, eos in libertatem reſti- tuit. Deinde nauali pugna hoſtes perſequens, apud Lemnum milite in terrâ expoſito, hoſtes petijt. Quos etiã ibidem cæde maxima ſtrauit. Mithridates tamen inter toti tantãq; pericula interlapſus, ſemper eſſugit. Rebus ſic proſpere geſtis, quas non ſine cæleſti au- ſpicio geri potuiſſe creditum eſt, Lucullus apud Romanos etiam ſumma laudatione efferrebatur. tum uictoriam proſequens, Bithy- niã Galatiãq; ſubegit, et ita copia in caſtris abundauit, ut bos dra- cbna una uenderetur, mancipium quatuor, reliqua mimio. Ca- ſtram etiam ſubinde ad Aminſum, acri illud obſidione premebat. Vere autem nouo, relicto, ad obſidionem Murena, ipſe cum copia

rum reliquo in Mithridatem profectus eſt. quem apud Licum flu- uium offendens, conſerto Marte terga dare cogit. Cum que Mi- thridatem perſpiceret equitatu ſuperiore, dexera poſthac hor-rens, in loco munitiore ac tuto caſtra locauit. Stanibus ſic eſt re- gione caſtris ambobus, pugnae discrimen formidantibus, **Cerua pu-**
gne inuitu. caſu à barbaris diffugiens in Romanos incidit. Quare accurren- tibus hinc inde militibus, certamen paulatim inuitur. Cum uerò Ro- mani terga darent, Lucullus indignitatem non paſſus, ſuos ſiſte- re ſe iuſit, in barbaros que conuerſus, ad caſtra uſq; fugauit. In- terea Sornatus à Lucullo frumentatum miſſus, in Menandrum Mithridatis ducem incidens, eum ſtrage non parua proſtrauit. Cum autem poſtridie eadem gratia Adrianus caſtra exiuiſſet, duos Mithridatis duces omni cum exercitu, duobus duntaxat ex- ceptis, trucidauit. Hæc elades tantum Mithridati pauoris intule- runt, ut nulla ratione niſi fuga ſibi conſulere uellet. Sed nouo ſi- mul malo periclitatus eſt. Nam cum milites uallum exire probi- berentur, mox ita per caſtra turbas egerunt, diſcipline rigidioris impatientes, ut uix ipſe Mithridates ſolus, ſine equo, ſe è tu- multu eripuerit. Et niſi fugienti Ptolemæus equum præbuiſſet, ſane in Luculli manus incidiſſet. Fluctuantibus itaque barbaris, Lucullus ingentem uictoriam acquiſiuit, caſtra que militi diri- pienda conceſſit. Cabira urbe deinde potius, & pleriq; locis alijs, ac ingenti comperto theſauro, multos Mithridatis neceſ- ſarios, & Nyſam eius ſororem cepit. Deinde Mithridatem per- ſequens, qui ad Tigranem generum conſugerat, Chaldaeos, Ti- barenos, minorem que Armeniam occupauit. Subinde ad Amin- ſum urbem redijt. **Quom** ubi adhuc comperit nitentem, confe- ſtum impetu acri ad muros exercitũ duxit, maximãq; ui oppugnata expugnauit. Huius quidẽ urbis incendiũ miſeratus, omnes manere uolentes, Lucullus ueſte & ducentis drachmis honeſtauit, adie- **Luculli libe-**
ritas. citq; urbi agri ſtadia centum & uiginti. Et quoniam Romani ſce- neratores ac publicani, omnem regionem miſera ſcenois oppreſ- ſione

fione consecerat, adeo ut filios, filias, uxores, & semetipfos debitorum miseri vendere cogerentur. Hanc improbitatem Lucullus certis legibus correxit, ut ante qua driennium uniuersum fuerit de bitum dissolutum, & omnes facti liberi. Ex quo miram in Lucullum beneuolentiã omnes conceperunt, mirumq; studium & obseruantiam. Hisce compositis rebus, in Tygranem proficisci statuit, qui Mithridatem regno expulsum, contra belli iura susceperat, illumq; tradere contempserat. indicto igitur ob id illi per Appium Clodium bello, Lucullus ab Epheso in Pontum traiciens, collectis copijs Sinopem urbem subegit. Cum interim renunciaretur, Tygranem cum Mithridate ad subuertendam Asiam ingenti cum exercitu properare, relicto ad res Ponticas praesidio, cum duodecim peditem millibus, equitum tribus, aduersus eos ipse equitans, ad Euphratem demũ peruenit. Postridie autem traiecit Euphrate ad Tygridem multis itineribus per Armeniam exercitum duxit. Prouincialibus ob nouitatem metum que tumultuantibus, cum qui primus Tigrani hostium aduentum nunciauerat, Tigranes perenti iussit. Ceterum cum propius Romanos accelerare percepisset, Mitrobarzani duci insolenter iussit, ut assumptis secum tribus equitum millibus, pro nutu peditibus ceteris Romanorum dissipatis, Lucullum ad se uinctum traheret. Collato autem Marte Mitrobarzani mors

Mitrobarzani mors

Tigranes cecidit, paucis que elapsis ceteri similiter occubuerunt. Haec audiens Tigranes, a Tigranocerta discessit eam enim considerat urbem) et ad Taurum proficiscens, exercitum undiq; con traxit. Lucullus ratus praesidia per itinera intercipi posse, primo Murenam misit, Tigranis castra perturbationurum: Sextilium aduersus praesidia per insidias disposuit, ipse cum reliquis copijs in Arabes castra metantes irumpens, omnes uno impetu profugauit. Murena tum fugientes infectatus, ut ad angustam uallem peruenit, transeuntes ferro consumpsit. Tigranes tamen citata fuga, hostium manus euitauit. Fugato sic cum ceteris Tigrane, Lucullus illum ratus hac indignitate lacessitũ, ad pugnam posse elici, Tigranocertam obsidione circumsepsit. Nec cum profecto se felicitati opti-

mo.

nio. Quippe iniuriam non passus Rex, cum centum peditem millibus, sagittariorum & funditorum uiginti, cataphractorum decem & septem, equitum leuis armaturae triginta tribus millibus supra Tigranocertam se ostendit. Sternentium uerò uias, syluas uastantium, bellica instrumenta parantium, ad uiginti erant milia. Tum sanè Lucullus relicto ad Tigranocertam praesidio, cum quatuor & uiginti cohortibus in latissimo circa flumen campo castra locauit: postero die suos in aciem disponens, flumen traiecit. Tigranes Romanorum exercitum deuidens, suum in cornua communiit. Cũ cataphracti in fronte essent, in quibus omnis regis spes & robur erat, in eos Tribaces Lucullus Gallosq; quos secum habebat impulit. Ipse cum cohortibus duabus tumulum quendam occupans, commonitis suis, ut collato pede gladijs hostium suras & femora impeterent, et cataphractorum contos ensibus praeciderent, acies in hostem emisit. Sed paucis exhortationibus opus fuit: quoniã cataphracti impetu non expectato, suos in pedites conuersi, multa hominum milia pauore et disturbance nec illato nec accepto uulnere in fugam compulerunt. Tigranes autem suos terga dare conspiciens, desertis ordinibus in fugam erupit. tum strages maxima in barbaros edita, omnia cadaueribus, omnia cruore replet. Numerus occisorum ex peditibus ad centum milia fuit: equites ferè omnes perierunt, capti uero multi, castra direpta. Et inter tot tantaq; barbarorum spolia, Tigranis quoque diadema ad Lucullum delatum est. Ex Romanis centum uulnerati, desiderati tantum quinque. Fugato itaque Tigrane, Lucullus Tigranocertã militi diripendam dedit. Ac post parta uictoria, ludis spectaculisq; indulgens, multos sibi reges ac populos conciliauit. Verum dum ad delendum penitus barbarum mentem intendisset, uniuersus ferme exercitus, bellorum diuturnitate laboribusq; fatigatus, Luculli imperium militiamq; detrectare cepit. Et propterea militibus dicto non auscultantibus, post hanc praecelaram uictoriam dignum nihil memoria gessit, nisi quod bis propulsauit Armenios, unum affe rentes: & urbem Artoxata subegit. Mithridatem cum exerciti-

D 3 tum

tum reparantem, his eodem die cum magna nobilitum eius caede profugauit. Sed nullis precibus milites cōciliare sibi poterat, quin queri & obloqui & contumacius agere pergerent. Iccirco qui Lucullo infensi erāt Romae de eius abrogatione conari cōperūt. dicētes Lucullū, non quod ē rep. esset, sed auaritia, et immoderata impetrandi libidine bellum protrahere. Et quamuis Ciliciam, Asiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Galatiam, Pontum, Armeniam, ad Phasidem usq; debellasset, tamen ad diripiendam Tigranis regiam se conuertisse. Ex quo, suae militum querelis, suae inuidorum detractione, Mithridaticum Tygranisq; bellum Pompeio decretum est.

Mithridat. Reuersus itaq; in urbem Lucullus, aduersariorum inuidia, non ea bellum Pompeio commissum, pompa triumphauit, ut alij consueuere: clarum tamen fuit rerum uarietate spectaculum. Acto triumpho, urbem, uicos, uicinosq; conuiuio excepit. Clodium uxorem, sceminam intemperatissimam nec à fratris consuetudine se abstinentem repudiauit, ducta Seruilia Catonis sorore, quam superiore nihil puriorem, post etiam dimisit. Deinceps senectute confectus, et sibi gloriae satis se comparsse arbitratus, publica deseruit negotia, et literis indulgit. Tū magnificis edibus se oblectans, hortos, piscifcos lacus, balnea, deambulatoria, & Neapoli, et in Tusculano aedificauit. Aegrotanti semel Pompeio, cum turdis medicorum consilio opus esset, nec haliande nisi à Lucullo haberi possent, uenit Pompeus ab eo peti, dicens, Ergo Pompeio moriendum esset, si his Lucullus non abundaret? Volentes aliquando Pompeius et Cicero Luculli magnificentiam conuiuadi morem experiri, se cum eo cenaturōs dixerūt, nequid tamen eorum gratia parari uerberet. Lucullus cum hoc sibi gratum esse responderet, ab hisdem rogauit, ut seruo uerbum duntaxat dicere liceret. Sic ad unū cōuersus, In Apollinis, inquit, cenabitur hodie: quo eos uerbo fefellit. Quonia lingulis caenaculis, precium et apparatus certus erat. Eo autem loco L millium sumptu cenare consueuerat. Quod cum non intelligeretur, Pompeius celeritatem magnitudinemq; conuiuij mirari satis non poterat. Hoc igitur

pacto, opibus labore et magno discrimine partis, minus laudabiliter utebatur. Bibliothecam tamen pulcherrimam ad omnium etiam uoluptatem instruxit. Amicorum gratia nonnunquam descendit in forum, Et in curiam uenit aliquando, ut Catone socio Pompei decreta antiquaret. Quae Pompeius, eiectis è curia Catone & Lucullo, deinceps obtinuit immouari. Lucullus hac indignitate affectus, à repub. se penitus remouit. Cum uerò iam senex in aduersam ualetudinem incidisset, adeo rationis inops fuit, ut M. fratrem curam habere rerum ipsius oportuerit. Paulo post naturae concessit, ac in Tusculano sepultus est.

CIMONIS COMPARATIO ad Lucullum.

Cimonis Luculliq; iuuentus perquam diuersa fuit. Nam Cimon infans & intemperans, Lucullus uerò modestus & cōuens. Ceterum Cimon arescentibus uitij in meliorem uitae institutionem se conuertit. Alter uerò iuuentutis suae rationem habens, senex in luxū, delicias, cōuiuiaq; defluxit. Quem Cimon suum suo aere australe erexit, quis Luculli thaliam, et piscifcos riuus, Neapoli structis, nō anteponet? Praeterea Cimonis mensa multis educationem praestabat, Luculli luxuriosa et regalis in paucorum delicias effudebatur. Incertum tamen fuerat, nūquid Cimon ab immoderata mulierum cōsuetudine senex abhorruisset. Sed magis ambo duces terra marisq; fuere. Atqui Cimon uno die terrestri & nauali triumpho Graeciam coronans, primas sibi, patriae secundas partes uendicauit. Lucullus à patria imperium habens, socijs opum, Romanis non parū imperij adiecit. Cimon patriam Spartanis subiectā, non modò liberā fecit, sed & Persis ab accessu maris prohibitis, Graecarū rerum summā patriae acquiuit. Si imperatoris autoritas obedientiam declaratur, Cimon longe praestator, cui non solū sui auscultarunt, uerumetiam alieni se crediderunt. Lucullum enim milites odio tandem habuerūt. utiq; potentis, reges delere adortus, in ipso rerū culmine cecidit. Cimon tamen in maximo gloriae flore extinctus est, Lucullus priuatus occubuit.

Luculli biblioteca.

Sed contra Cimon suis ciuibus iniustus, ostracismum tulit. Lucullus exilium nunquam sensit: super hoc maiora cum copijs timera dimensus est. Nam Romanorum primus Taurum super euit: Euphratem Tigrimq; traiecit, Tigranocertam, Cabyrã, Synopẽ. Nisibin in hostium oculis diripuit, incendiq; omnem Asiam septentrionalem usque ad Phasidem orientalem ad Mediam usque, australem ad usq; rubrum mare Romanis subegit. Potentissimos quoque reges in vastas solitudines & sylvas compulit: in quibus omnibus Cimoni præferendus est. Etiam Persæ nihil tam graue sub Cimone passi sunt, quin semper in Græcos maiora postmodum moliti sint, & peregerint: Lucullus autem Mithridatem & Tigranem adeo contriuit ut, ne semel quidem contra Pompeium & ceteros educere ausi fuerint. Sed Mithridates in Bosphorum diffugit, Tigranem nudus inermisq; ad Pompei pedes procumbens diadema deposuit. Qui ambo uictorij potius. Luculli quam uirtute Pompeij in tam miseram sortẽ delapsi sunt. Cimon cum his bellum habuit, quos Themistocles, Pausanias, Leotichidasq; contuderant. Lucullus maximos reges debellauit, quorum potentia adhuc integra, maximis etiam uictorij florebat. Postremo si de hostium subactõrum numero contulerimus, Lucullo Cimon erit inferior. Vtrique uero cæleste numẽ commune fuit. nam Lucullum quæ aggredi, Cimonem quæ obseruare oportebat, illud præmonuit. Isdem igitur auspicijs ad tam insignem nominis subar uterque effulsit, sed non eodem exitu, quippe Lucullus liber ac re publica solutus, Cimon uero perans & militans uiuere desijt.

N I C I A S.

N I C I A S patria Atheniensis, patre Nicerato, ob securitatem generis rebus strenuè sapienterq; gestis illustrem reddidit. Et quamuis in administranda re publica sententiam mobilem semper habuerit, tamen Pericle tum temporis ciuitatis primario, admodum adolescens, dignitatis & autoritatis aliquid sibi peperisse dicitur. Praturam quoque cum eo obiuit: nec non aliquan-
do luc-

do successor in reliquis dignitatibus fuit. Pericle autem defuncto ob Cleonis audaciam, quam maxime deprimendam uis ciues perturbabant, primæ reipublicæ partes ad eum delatæ sunt. Qui etsi seuerior fortasse uidebatur, non propterea austerus nimis eius erat sententia: sed urbanitate quadam ac facilitate homines alliciebat. Rerum successus autem eius animi timiditatem, domi militiæq; texerunt. Eloquitiæ fuit nullius, uerum diuitijs abundans, quarum suffragio sibi non ita difficulter populi fauorem comparauit, ut nemo unquam antea eo fuerit gratia propter liberalitatem superior.

Mores quoque ac uitam à religione alienam non habuit. Dijs enim sacra singulis diebus faciens, uatem domi habebat: quem & de fugionis stur-
dium.
turis in re publica priuatisq; negotijs assiduè consulēbat: præsertim de argenti effusione, quid auspicia portenderent. Nam argentum ufodinã prouentus maximi in agro possidebat. Et non minus ijs, à quib. mali quippiã timeret, quam de se bene meritis gratificabatur. Coloniae præterea ab Atheniensibus in Italiam misse, ductor Nicias fuit, & Thuriorum ciuitatem ædificauit. Tanta enim in reipublicam diligentia fuit, ut domesticarum plerumq; familiarum oblitus, somni expers, atque inter cœnandum de publicis saltem muneribus & commodis cogitaret, nec quempiam sine publica utilitate sciscitaretur amicum. Ex quo propter continuas uigilias, curas & labores inualido corpore erat. Illud Agamemnonis prouerbium sibi plerumq; usurpans: Turbam uitæ nostræ præsidem sortitus sumus, multitudini seruire cogimur. Quamobrem imperia, aut periculi, aut laboris causa sepius repudiabat, simul ne inuidiam in se concitaret, Lachitæ exemplo, qui Lesbõ capta, cum in senatu rationem gestorum redditurus esset, inimicorum calumnias ut euitaret, extracto gladio sibi mortem consciiuit. Enimvero cum ad imperia suscipienda cozeretur, saluti semper, & exercitibus utilitati consulēbat: bene gestorum nihil sibi asseribens, uerum militum fortitudini, ac deorum benignitati. Imperator contra Lacedæmonas Cytheram insulam cepit, eorum coloniã. Nonnullas in Thracia ciuitates recuperauit. Minoã in insulam à Megarensibus, & Ni-

scēa accepit. Corinthijs profugatis ac trucidatis, Lycophronem imperatorem occidit. Deinceps Lacedæmonum maritima populatus, Thyreā ab Aeginētib. tūc possessam expugnavit. Quodam autem in prælio uictis hostibus Spartanis, milites quadringenti in Satyrā in insulam confugerunt. quos cum Athenienses in potestate habere cuperent, Nicias commiserunt in insula obsidionem. Ei, seu locorū asperitate, seu aquarum penuria, tempus in longum protrahenti, non parum ignominia Cleonis subrogatio attulit. Hic enim uiginti diebus expugnata insula, captiuos Athenas deduxit. Ex quo Nicia timiditas, & imperandi negligentia liquido patuit, nō tamen sine ciuitatis detrimento, ob. Cleonis adauctā potentia, quam maxime deprimerē respub. moliebatur. Cum uerō apud Amphipolim Cleon & Brasidas pugnando cecidissent, & Nicias pacis inter Athenienses Spartiatasq; autor fuisset, Alcibiades inuidia flagrans eum male dictis & accusationibus in reppersecutus est, quod eius exhortationibus captos apud Pylā respub. restituisset. Quapropter inter Alcibiadem Niciamq; seditio grauius incruduit. Interea orantibus Leontinis Egestensibusq; ut ad eorum dominatum capeffendum Athenienses exercitum in Siciliam mitterent, Nicias in suffragijs ab Alcibiade superatus est. Sed postquam popululum neq; a belli studio auertere, neq; imperij laborem (nam cum Alcibiade & Lamacho dux declaratus fuerat) effugere potuit, post plerasq; dissuasiones tandem ad expeditionem se conuertit. Sic ipsis in Siciliam post ingentes tempestates de

Sicilia uictoria. latis, reuocatoq; in iudicium ab Atheniensib. Alcibiade, Nicias solus iam imperator, cū Lamacho cepit Hyblen oppidum, ac pugna ingenti pro Syracusarū ciuitate commissa uictoria reportauit. idq; sub hyemē. Ex hybernis deinde rediens, ut Syracusas obsideret, auxilium hostiū copijs in itinere superatis, paruo tempore muro ciuitatem circumfessit, uerū in nephris morbo correptus, ad extremū usq; consummationem opus deducere non ualuit. Pluries tamen leuib. prælijs hostem superauit, imperatoris munia ut cunctis obiens, donec acris morbo excruciatuſ est. Tunc Lamachus exercitus

citius curam gerens, cum sæpe uictor cum hostib. conflixisset, se mel tandem a Callicrate copiarū Syracusanarum ductore, ad singulare bellum prouocatus, cecidit. Syracusanis ergo effuso cursu ad Atheniensium castra contententibus, Nicias licet ualeat uictorius, tamen restitit. Nec multo post, etiā nonnullas ciuitates ad defectionem adiegit: et Gylippum in Syracusanorum auxilium a Lacedæmonijs missū, acie iusta uicit. Sed postmodum superatus, uictus, et usq; ad castra profugatis Atheniensibus, quem tantis illi laboribus murū struxerat, uictor Gylippus dirui demoliriq; fecit. Rursus cum obseſso Plemyrio Nicias opem ferre properasset, a Gylippo profugatus oppidū amisit, ingenti Atheniensium detrimento. sublata enim commeatuum facultate, oppidani ad deditiōē coacti sunt. Accepto tāti mali nuncio, Athenienses primū Eurymedonem cum pecunijs in Sicilia miserunt: subinde Demosthenē nouere cū magna classe: æquarunt etiā Euthydemū et Menandrum. cum Nicias in imperij potestate. Qui licet mari terraq; pugna semper detrectaret, adactus tamen collegarū stimulis, tandem concertare statuit. Verū male rem gessit. Superueniens interea Demosthenes, cōtradiciente Nicia, noctu in hostes impetū fecit. Et plurimis repentino bello ex hostib. caesis, felicitatis modū tenere neſciēs, nō prius insequi desijt, q̄ ab hostib. superaretur. Interfectorum autē numerus circiter 11 millium fuit. euserūt pleriq; Demosthenes de exercitu ē Sicilia mouendo, propter aeris inclementiā consilium ceperat. Nihilominus autē interdum Niciæ timiditatem accusans, confugere contendebat. Nicias id reip. detrimento futurum primo semper existimans, seu nouo Syracusani superueniente praesidio, seu prodigiorū portentis, siue quod male gerendæ rei periculum perspiciebat, isthinc discedere demū etiam uoluit. Hostes interea mari terraq; instructis copijs, hic murum et castra obsidentes, illic triremib. et cōiucijs Demosthenē lacescentes ad certamē allexerūt. In quo magna Atheniensium clade, Syracusani uictores euasere. Delectis itaq; militib. et X. supra C. munitis triremibus, Nicias itinere se accinxit, tāquam hostibus in sacris Herculis occupatis

Lamachi in
territis.Syracuano
rum uictoria.Syracuano
rum uictoria.